

Agnieszka Rabej

**Program nauczania języka polskiego jako języka
dziedziczonego dla uczniów
w wieku wczesnoszkolnym na poziomie
podstawowym**

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	5
1.1. Społeczny kontekst nauki języka polskiego za granicą	5
1.2. Metodyka nauczania/uczenia się języka polskiego w warunkach emigracyjnych	7
2. CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU	9
2.1. Dokumenty programowe	9
2.2. Użytkownicy programu	9
2.3. Czas realizacji	10
2.4. Materiały dydaktyczne	10
2.5. Warunki realizacji programu	10
3. CELE KSZTAŁCENIA	11
3.1. Cele ogólne	11
3.2. Cele szczegółowe	13
3.3. Integracja nauki języka z innymi przedmiotami	14
4. TREŚCI NAUCZANIA	16
4.1. Zakres tematyczny w zapisach podstawy programowej	16
4.2. Katalog gramatyczno-syntaktyczny	17
4.3. Funkcje komunikacyjne i przykłady ich realizacji	26
4.4. Zakres kompetencji zintegrowanych (historia, geografia, przyroda) na poziomie „A” według „Podstawy programowej dla uczniów polskich uczących się za granicą”	29
4.5. Proponowane w podstawie programowej teksty literackie, pieśni i piosenki w kształceniu językowym na poziomie „A”	30
4.6. Przykładowy układ treści nauczania na podstawie katalogów (gramatyczno-syntaktycznego, funkcji komunikacyjnych, kompetencji zintegrowanych oraz lektur i tekstów kultury)	33
5. OPIS ZAKŁADANYCH OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW	36
5.1. Poziomy biegłości językowej w skali „Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie”	36
5.2. Ogólny opis umiejętności na poziomach A1 i A2 w dokumencie Rady Europy	36
5.3. Osiągnięcia uczniów w zakresie recepcji, produkcji, interakcji i mediacji w skali ogólnej ESOKJ i w ujęciu szczegółowym programu	37
5.3.1. Umiejętności receptywne	37
5.3.2. Umiejętności produktywne i interakcyjne	39
5.3.3. Umiejętności mediacyjne	42
5.4. Osiągnięcia uczniów w zakresie budowania i rozwijania komunikacyjnych kompetencji językowych w skali ogólnej ESOKJ	42

6.	PROCEDURY OSIĄGANIA SZCZEGÓŁOWYCH CELÓW	45
6.1.	Założenia metodyczne	45
6.2.	Techniki nauczania.....	48
6.2.1.	Ćwiczenie percepcji i wymowy.....	49
6.2.2.	Nauka słownictwa i opanowanie struktur językowych	49
6.2.3.	Rozumienie ze słuchu.....	52
6.2.4.	Wypowiedź ustna.....	52
6.2.5.	Czytanie ze zrozumieniem.....	53
6.2.6.	Wypowiedź pisemna.....	54
6.2.7.	Podejście strategiczne do nauki języka	55
6.2.8.	Podejście ludyczne do nauki języka	56
6.2.9.	Podejście narracyjne do nauki języka	58
6.3.	Indywidualizacja nauczania.....	59
6.4.	Wdrażanie do autonomii.....	59
6.5.	Planowanie dydaktyczne	61
7.	KONTROLA I EWALUACJA.....	73
7.1.	Formy kontroli i oceny.....	73
7.2.	Samoocena uczniów.....	78
7.3.	Portfolio językowe.....	80
8.	PROPOZYCJE SCENARIUSZY LEKCJI.....	81
9.	Podręczniki i pomoce dydaktyczne do nauki języka polskiego jako drugiego dla dzieci (wybór)	109
10.	BIBLIOGRAFIA.....	110

Istotą nauczania języka polskiego za granicą jest wzmacnianie „[...] tego, co polskie przy jednoczesnym akceptowaniu tego, co niepolskie. Nowe więzi, nowe postawy emocjonalne, które nauczyciel pragnie u uczących się języka polskiego kształtować, nie powinny osłabiać więzi i postaw istniejących niezbędnych, by mogli oni czuć się dobrze tam, gdzie żyją”.

J. Kowalikowa (1989: 133-134)

1. WSTĘP

1.1. Społeczny kontekst nauki języka polskiego za granicą

Nauczanie dzieci języka polskiego za granicą determinuje wiele czynników. Jedne związane są z wewnętrznymi uwarunkowaniami rozwojowymi uczących się, inne dotyczą społecznego kontekstu działań pedagogicznych i nauki języka w warunkach emigracyjnych. Ważną cechą kształcenia językowego w szkołach polskich za granicą jest duże zróżnicowanie umiejętności językowych wśród uczniów, zarówno w obrębie szkoły, jak i – nierzadko – także klasy. Dla wielu uczniów język polski nie jest bowiem ani językiem obcym ani w pełni językiem ojczystym. Jest natomiast językiem etnicznym, odziedziczonym, który często staje się funkcjonalnie językiem drugim, ograniczonym do prywatnej sfery życia: środowiska domowego, rodzinnego. Fakt ten wiąże się z pozycją polszczyzny na tle języka i kultury kraju zamieszkania, obowiązkiem szkolnym realizowanym w języku kraju zamieszkania, częstotliwością i intensywnością kontaktu z językiem polskim poza środowiskiem rodzinnym, postawami rodziców wobec języka ojczystego oraz przemianami pokoleniowymi, jakie dokonują się w rodzinie podczas długotrwałego pobytu za granicą. W zależności od tego, czy wymienione powyżej czynniki będą w wybranym przez rodziców kraju przemawiać na korzyść zachowania i rozwoju języka polskiego u dziecka, czy też nie, jego znajomość polszczyzny może być bardzo dobra lub dobra i – dzięki staraniom rodziny i szkoły – długo utrzymywać się na tym poziomie lub też stopniowo ograniczać się aż do poziomu podstawowego.

Proces zamiany funkcji języka w obrębie wspólnoty etnicznej opisuje W. Miodunka (1990: 48) „jak pierwsza generacja musiała zaakceptować J2 [język kraju zamieszkania – AR] jako język konkurencyjny, tak generacja druga, zwłaszcza w wieku szkolnym, musiała zaakceptować J1 - język polski jako składnik systemu wartości swej grupy etnicznej. Nie da się wszakże ukryć, że już dla drugiej generacji był to system wartości odczuwany (i określany) jako stary. Stary dlatego, że funkcje J1 zaczął kolejno przyjmować J2. Z chwilą gdy J2 wyraża osobowość mówiącego, nazywa jego świat i staje się kluczem otwierającym drzwi do nowej kultury, odczuwanej jako wyższa, lepsza, J1 pozostaje już tylko funkcja narzędzia komunikacji w obrębie grupy etnicznej (później tylko w kręgu rodziny), narzędzia zaznaczającego odrębność, inność tej grupy, narzędzia komunikacji z rodziną w „starym kraju”, narzędzia nierozwijanego, doskonałego, ale nastawionego na zachowanie, utrwalenie, przetrwanie treści [...] Otóż z chwilą, gdy

dawny J2 zaczyna pełnić wymienione wcześniej funkcje, staje się on funkcjonalnie językiem pierwszym, nawet jeśli nie jest ojczystym w tym sensie, że nie został przyswojony od rodziców. I tak J1 zmienia swe miejsce w hierarchii wartości, choć to miejsce może być inne wśród wartości emocjonalnych”.

Rezultatem pełnej asymilacji może być nawet utrata języka etnicznego i ujednolicanie się kulturowe – istniejące nawet w krajach, w których podejmowana jest polityka wielokulturowości (zob. J.J. Smolicz, M.J. Secombe 1990). Jest to scenariusz spotykany, choć nie najczęstszy. Może też zmieniać się w czasie. Na proces ten mogą wpływać ruchy migracyjne, dzięki którym pokolenie pierwszych emigrantów ustawicznie się odnawia. Pojęcie *tożsamości* z definicji zakłada ciągłą zmianę (modyfikację). Nie jest ona czymś stałym, raz ukształtowanym i niezmiennym. Przeciwnie – jest ustawicznym procesem, ciągłym „stawaniem się”. Obok języka składają się na nią różne właściwości, które zachodzą na siebie, wzajemnie się przenikając i uzupełniając. Jak pisze Z. Bauman (1994: 9) „tożsamości nie dostaje się ani w prezencje, ani z wyroku bezapelacyjnego; jest ona czymś, co się *konstruuje*, i co można (przynajmniej w zasadzie) konstruować na różne sposoby, i co nie zaistnieje w ogóle, jeśli się jej na któryś ze sposobów nie skonstruuje. Tożsamość jest zatem zadaniem do wykonania, i zadaniem, przed jakim nie ma ucieczki”. Język pełni tutaj szczególną rolę, zwłaszcza w kształtowaniu tożsamości dziecka, dla którego wyraża się nie tylko poprzez funkcję nazywającą, komunikacyjną, ale przede wszystkim bardzo silnie łączy się z emocjami, wyzwala je. J. Nikitorowicz (2005: 70) za szczególnie istotny uznaje „język pierwszy – matczyny, gdyż dziecko wpisane w określoną rodzinę i społeczność lokalną myśli jej kategoriami językowymi i za ich pośrednictwem interpretuje otaczający świat. [...] Nie ma takich dwóch języków, które byłyby na tyle podobne do siebie, aby można sądzić, że wyrażają taką samą rzeczywistość społeczną. Z tego powodu zrozumienie bajki, zagadki, legendy, wiersza, kołysanki, zwrotów matczynych w domu czy wyrażień emocjonalnych zakłada nie tylko zrozumienie poszczególnych słów w ich potocznym znaczeniu, lecz także znajomość życia zbiorowego odzwierciedlającego się w słowach, niedopowiedzeniach lub zachowaniach”¹. Kontakt z językiem etnicznym w rodzinie

¹ Podobnie postrzega to A. Wierzbicka (1990: 71, 103), pisząc: „języki różnią się między sobą nie tylko jako systemy językowe, ale również jako światy kulturowe, jako nośniki etnicznej tożsamości. [...] żyć na co dzień w dwóch różnych językach to znaczy żyć w dwóch różnych przestrzeniach socjosemantycznych. Przechodzenie z jednego języka w drugi i na odwrót jest podobne do podróżowania między dwoma różnymi światami. W gruncie rzeczy znaczy to o wiele więcej, gdyż zmieniając przestrzeń

w sposób naturalny kształtuje pierwsze warstwy tożsamości indywidualnej. W przypadku wtórnego opanowywania języka, staje się wyrazem identyfikacji etnicznej, przynależności grupowej i akceptacji tożsamości „odziedziczonej”.

1.2. Metodyka nauczania/uczenia się języka polskiego w warunkach emigracyjnych

Proces nauczania/uczenia się języka przez dzieci ma swoją specyfikę. Określają ją najpierw predyspozycje rozwojowe dzieci, które z kolei decydują o wybieranych przez nauczyciela strategiach nauczania, metodach i technikach pracy na lekcji. Swoistość nauczania języka polskiego za granicą wiąże się także z dwujęzycznym środowiskiem, w jakim dzieci wznoszą. Proces opanowywania języka polskiego przebiega wówczas dwutorowo – w warunkach naturalnych (w rodzinie) i w warunkach sztucznych (w szkole). Metodyka nauczania języka polskiego jako języka drugiego odwołuje się do każdego z tych procesów, ponieważ w ramach formalnej nauki szkolnej nawiązuje do naturalnych sposobów uczenia się przez dziecko. Ze względu na swój integracyjny charakter jest punktem wyjścia dla zalecanych w programie rozwiązań metodycznych, przyjętych w pracy z dziećmi, uczącymi się języka polskiego na poziomie podstawowym. Podejście glottodydaktyczne w nauczaniu języka polskiego za granicą, połączone z dbałością o przekazanie bogactwa polskiego dziedzictwa kulturowego, było wielokrotnie postulowane przez rodziców i nauczycieli w różnych krajach świata. Podkreślali oni, że dla wielu dzieci, polszczyzna jest językiem drugim, a bywa, że uczą się jej od podstaw². Dodawali również: „zawsze jest to drugi język, należy jednak wziąć pod uwagę fakt, że gdy rodzice mówią do dziecka w danym języku, to jest to bardzo duże ułatwienie” lub stwierdzali, że nauczanie dzieci na wzór innych języków światowych „ułatwiłoby naukę”, ponieważ „te sposoby są skuteczniejsze” i „że powinno się zwracać większą uwagę na naukę samego języka”, a „polski jest taki sam jak inne języki na świecie”. Jeden z badanych pisał: „jest to konieczne dla wielu dzieci urodzonych w Australii, tutaj nie ma programów dla tych dzieci, w szkołach spodziewa się, że dziecko umie mówić po polsku, nie ma nauczycieli polskich, którzy umieją tak uczyć

socjosemantyczną, w której się poruszamy, zmieniamy nie tylko nasze otoczenie, ale także naszą własną skórę (a może nawet i duszę)”.
² Powołujemy się tutaj na wyniki badań ankietowych A. Rabiej (Kraków 2007), przeprowadzonych w grupie ponad tysiąca osób (rodziców, dzieci, nauczycieli i dyrektorów) w szkołach polonijnych w USA, Wielkiej Brytanii i Australii. Wszystkie cytowane wypowiedzi respondentów pochodzą z analizy kwestionariuszy wykorzystanych w badaniach.

i którzy znają na tyle dobrze angielski, żeby uczyć dzieci, które w ogóle nie mówią po polsku“. Do szczególnych należy wypowiedź profesora anglistyki, ojca polskiego pochodzenia, który szeroko argumentował swoje stanowisko pisząc: „powinno się ogólnie przesunąć nauczanie języka polskiego w kierunku metod i technik nauczania języka drugiego. Należy rozróżnić między nauczaniem języka jako obcego i jako drugiego. Języka hiszpańskiego czy francuskiego w Australii (tzn. w społeczeństwie wielokulturowym) również należy uczyć jako języka drugiego. Nauczanie języka jako drugiego musi wykorzystywać naturalne środki (materiały) językowe, jakie znajdują się w społeczeństwie. Ze względu na to, że w Australii jest tak dużo diaspor etnicznych, w zasadzie nie powinno się uczyć języków jako obcych. Język polski, hiszpański, francuski itd. to są nasze języki. To nie są języki obce. Podobna sytuacja zaczyna się tworzyć w wielokulturowej Europie“.

2. CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

2.1. Dokumenty programowe

Program w swej treści odwołuje się to 3. podstawowych dokumentów: „Podstawy programowej dla uczniów polskich uczących się za granicą“ MEN (Warszawa 2010), „Podstawy Programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego“ MEN z dn. 23. grudnia 2008 r. (Dz. U. Nr 4 w dn. 15. stycznia 2009 r.) oraz „Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie i ocenianie“ (Warszawa 2003).

2.2. Użytkownicy programu

Uczniowie:

Program jest przeznaczony dla dzieci w wieku 7-9 lat, które uczą się języka polskiego jako dziedziczonego i albo dopiero rozpoczynają naukę albo znają polszczyznę w niewielkim stopniu.

Nauczyciele

Program jest adresowany przede wszystkim do nauczycieli szkół polskich za granicą, pracujących z dziećmi, które uczą się języka polskiego na poziomie początkującym. Może być także wykorzystywany przez nauczycieli w szkołach w Polsce, którzy uczą w kraju języka polskiego jako drugiego. Program został pomyślany jako pomoc przy planowaniu działań dydaktycznych, umożliwiającą nauczycielowi dostosowanie swojego warsztatu pedagogicznego do wyzwań, jakie niesie ze sobą nauczanie języka polskiego jako drugiego.

Rodzice

Adresatami programu są także rodzice, którzy współodpowiadają za postępy dzieci w nauce języka polskiego, zwłaszcza w sytuacji pobytu za granicą. Od postaw i działań rodziców zależy w dużej mierze sukces w dzieci w opanowywaniu języka polskiego i rozwijaniu świadomości posiadania polskojęzycznego dziedzictwa.

Inne zainteresowane osoby i instytucje

Program pozostaje także do dyspozycji wszelkich władz oświatowych, szkolnych i pozaszkolnych.

2.3. Czas realizacji

Program obejmuje 2 lata nauki języka polskiego w wymiarze 3. godzin tygodniowo, łącznie ok. 180.-200. godzin zajęć. W zależności od potrzeb i możliwości uczniów, nauczyciela i szkoły może być także realizowany w mniejszym lub większym wymiarze czasowym. Przyjęto założenie, że po zrealizowaniu programu, uczeń powinien dysponować wiedzą i umiejętnościami językowymi na poziomie A2 w skali „Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego...” (ESOKJ).

2.4. Materiały dydaktyczne

Do realizacji programu można wykorzystać **dowolne podręczniki (drukowane lub elektroniczne), które uwzględniają przewidziane** w dokumencie programowym **treści nauczania**. Równocześnie zaleca się materiały, które uwzględniają potrzeby dzieci, gdy pracują pod kierunkiem nauczyciela na lekcji, a także podczas pracy w domu, gdy wykonują ćwiczenia pod opieką rodziców oraz materiały, które ułatwiają planowanie dydaktyczne nauczycielowi.

2.5. Warunki realizacji programu

Realizacja programu nie wymaga ponadprzeciętnych warunków lokalowych. Klasa wyposażona w miarę możliwości w podstawowe narzędzia i urządzenia umożliwia realizację programu. Wśród przydatnych pomocy wyróżnić należy tablicę z magnesami, odtwarzacz CD, komputer z dostępem do Internetu, przybory do rysowania i malowania oraz klasową biblioteczkę z wybranymi pozycjami polskojęzycznymi (książeczki dla dzieci, czasopisma). Ważne jest także, by klasa była umeblowana w sposób przyjazny dla dziecka i stwarzała np. możliwość zabaw na podłodze.

Program zaleca pracę w grupach kilkunastoosobowych, co jest rozwiązaniem optymalnym na zajęciach językowych. Niemniej, bardziej liczne zespoły klasowe nie uniemożliwiają realizacji założeń programowych.

3. CELE KSZTAŁCENIA

Istotą kształcenia językowego na każdym etapie nauki jest realizacja celów ściśle językowych (przedmiotowych) oraz celów wychowawczych, dotyczących ogólnego rozwoju ucznia (kognitywnego, społecznego, emocjonalnego i motorycznego). Prezentowany program zaleca realizację zarówno celów przedmiotowych, jak i wychowawczych.

3.1. Cele ogólne

- wspieranie wszechstronnego rozwoju ucznia, zwłaszcza jego naturalnych zdolności, zainteresowań i możliwości,
- zainteresowanie dzieci językiem i kulturą polską oraz rozbudzenie w nich chęci porozumiewania się po polsku,
- umacnianie poczucia więzi z Polską oraz dumy z posiadania polskiego pochodzenia, w myśl zasady „jestem Polakiem i to mnie ubogaca“,
- kształtowanie postawy ciekawości i otwartości wobec kultury dziedzicznej i kultury kraju zamieszkania, a w konsekwencji ułatwienie funkcjonowania w społeczeństwie wielokulturowym i wieloetnicznym,
- rozbudzanie w dzieciach uczucia radości i satysfakcji z nauki języka polskiego,
- wzmacnianie chęci poznawania i uczestnictwa w polskiej kulturze, np. poprzez branie udziału w przedstawieniach szkolnych i klasowych,
- kształtowanie pozytywnej motywacji do dalszej nauki poprzez stosowanie odpowiednich technik i strategii nauczania oraz dostarczanie atrakcyjnych, nowoczesnych i ciekawych dla dziecka materiałów dydaktycznych,
- kształcenie i rozwijanie komunikacyjnych kompetencji językowych oraz sprawności językowych w zakresie recepcji (rozumienie ze słuchu, czytanie) i produkcji (mówienie i pisanie),

- wdrażanie do samodzielności w nauce języka polskiego poprzez autorefleksję nad procesem poznawania języka oraz kształtowanie umiejętności samooceny czynionych postępów,
- stworzenie podstaw językowych, psychologicznych, społecznych i kulturowych do dalszej nauki na kolejnych etapach edukacyjnych,
- kształtowanie umiejętności współpracy w grupie w środowisku szkolnym i pozaszkolnym,
- kształtowanie wrażliwości estetycznej i moralnej.

Realizacja ogólnych celów kształcenia jest możliwa poprzez:

- respektowanie dotychczasowych doświadczeń językowych uczniów i nawiązywanie do dwujęzycznego środowiska, w jakim wzrastają,
- integrację nauki języka z innymi obszarami poznania (muzyką, przyrodą, geografią, kulturą i historią, plastyką, matematyką, wychowaniem fizycznym, higieną),
- spiralny układ treści nauczania, który zapewnia dzieciom poczucie bezpieczeństwa poprzez dostrzeganie umiejętności już posiadanych oraz nowo nabywanych,
a nauczycielowi pozwala na budowanie solidnych fundamentów pod dalszą naukę,
- selektywny dobór materiału językowego ze względu na jego aktualność, dostosowanie do poziomu znajomości języka polskiego przez dziecko (poziom podstawowy „A”), zbieżność z jego zainteresowaniami oraz użyteczność komunikacyjną w warunkach szkolnych i pozaszkolnych,
- odwoływanie się do zdolności naśladowczych uczniów w procesie dydaktycznym,
- stosowanie wielokanałowego sposobu prezentowania i ćwiczenia umiejętności językowych poprzez odwoływanie się do wszystkich zmysłów,
- wykorzystanie zróżnicowanych i atrakcyjnych dla dziecka technik nauczania,
- odwoływanie się do zabawy jako podstawowej formy aktywności dziecka.

3.2. Cele szczegółowe

Zgodnie z wymaganiami szczegółowymi „Podstawy programowej dla uczniów polskich uczących się za granicą” (Warszawa 2010, s. 9-10) uczeń, znajdujący się w przedziale wiekowym od 5 do 9. lat na końcu tego etapu kształcenia posiada następujące umiejętności w zakresie sprawności językowych:

KOMPETENCJE JĘZYKOWE (5-9 LAT) A – POZIOM PODSTAWOWY	
Słuchanie	Uczeń: <ul style="list-style-type: none">• rozróżnia większość głosek istotnych dla języka polskiego,• rozumie proste polecenia,• rozumie proste wypowiedzi monologowe i dialogowe, o ile otrzymuje dodatkowe wyjaśnienia,• rozumie proste teksty literackie wspierane obrazkami, gestami, rekwizytami i inne teksty kultury, o ile otrzymuje dodatkowe wyjaśnienia.
Mówienie	Uczeń: <ul style="list-style-type: none">• wymawia poznane słowa w sposób na ogół zrozumiały,• tworzy, z pomocą nauczyciela, krótką wypowiedź składającą się z prostych zdań,• porozumiewa się w prostych sytuacjach komunikacyjnych,• stosuje podstawowe formuły grzecznościowe,• odtwarza z pamięci rymowanki i inne krótkie i proste teksty.

Czytanie	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zna wszystkie litery i odpowiadające im głoski, • dzieli wyraz na sylaby, • czyta na głos i cicho proste, krótkie teksty, • rozumie proste i krótkie utwory literackie, wspierane materiałem ilustracyjnym, i inne teksty kultury, • korzysta z obrazkowych słowników i encyklopedii.
Pisanie	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pisze wszystkie małe i wielkie litery, dostrzega różnicę między literą a głoską, • przepisuje wyrazy i proste zdania, • pisze z pamięci (pojedyncze wyrazy) i ze słuchu (proste zdania,) po omówieniu pisowni z nauczycielem, • tworzy, z pomocą nauczyciela, krótką wypowiedź składającą się z prostych zdań (opis, pozdrowienia, życzenia), • pisze według wzoru krótki tekst o sobie, • stosuje podstawowe formuły grzecznościowe, • dba o poprawność graficzną polskich liter.

3.3. Integracja nauki języka z innymi przedmiotami

Pojęcie *integracji* w nauczaniu ma bardzo szeroki kontekst znaczeniowy. Może odnosić się zarówno do celów, treści, metod i technik pracy z uczniami, jak i osoby ucznia (jego rozwoju fizycznego, intelektualnego czy emocjonalno-społecznego), nauczyciela, zespołu klasowego, relacji nauczyciel-uczniowie, stopni edukacji szkolnej i in. Do głównych pojęć związanych z nauczaniem zintegrowanym należy również *integracja międzyprzedmiotowa*, a więc łączenie treści i ustalanie związków między przedmiotami nauczania, które ma służyć całościowemu postrzeganiu rzeczywistości (E. Zawadzka, 2004: 131). W przypadku nauczania/uczenia się w szkołach polskich za granicą pojęcie *integracja międzyprzedmiotowa* zyskuje dodatkowe znaczenie: służy

rozwijaniu umiejętności językowych przy równoczesnym odwoływaniu się do treści historycznych, geograficznych czy przyrodniczych. W stosunku do tematów historyczno - geograficzno - przyrodniczych kształcenie językowe powinno pełnić jednak funkcję nadrzędną, ponieważ to znajomość języka umożliwia dostęp do treści z innych przedmiotów. „Podstawa programowa dla uczniów polskich uczących się za granicą” formułuje następujące cele kształcenia w zakresie edukacji historycznej, geograficznej, przyrodniczej i literackiej dla uczniów w wieku od 5 do 9 lat:

Uczeń:	<ul style="list-style-type: none">• zdobywa podstawowe wiadomości na temat historii, geografii i przyrody Polski,• zdobywa podstawowe informacje o kulturze i społeczeństwie kraju pochodzenia swoich przodków, identyfikuje się z kulturą i tradycją polską, zachowując szacunek dla odmienności kulturowych i tradycji kraju zamieszkania,• poznaje klasyczne teksty polskiej literatury dziecięcej,• rozbudza swoje zainteresowanie Polską.
---------------	---

4. TREŚCI NAUCZANIA

„Podstawa programowa dla uczniów polskich uczących się za granicą“ (Warszawa 2010) zakłada posługiwanie się środkami językowymi w ramach katalogu tematycznego dla poziomu „A“, które umożliwiają realizację szczegółowych celów językowych. Określa także zakres wiedzy i umiejętności ucznia w zakresie kompetencji zintegrowanych (historia, geografia, przyroda) i proponuje listę lektur w ramach kształcenia literackiego. Rozdział 4. niniejszego dokumentu, dotyczący treści nauczania, przedstawia zapis fragmentów z podstawy programowej, poszerzony o treści dodatkowe: katalog gramatyczno-syntaktyczny i katalog funkcji komunikacyjnych.

4.1. Zakres tematyczny w zapisach podstawy programowej

KRĄG TEMATYCZNY	TEMATYKA SZCZEGÓŁOWA
Ja i moi bliscy	<ul style="list-style-type: none">• podstawowe informacje o sobie (imię, nazwisko, wiek, miejsce zamieszkania),• wygląd zewnętrzny,• umiejętności i zainteresowania,• emocje, marzenia, świat wyobraźni,• najbliższa rodzina,• przyjaciele, koledzy.
Dom i otoczenie	<ul style="list-style-type: none">• dom (pomieszczenia, meble),• zabawki,• podwórko, plac zabaw,• ciekawe miejsca.
Życie codzienne	<ul style="list-style-type: none">• kalendarz (miesiące, dni tygodnia, godziny, pory dnia),• podstawowe czynności dnia codziennego,• moja klasa i obowiązki szkolne,• gry, zabawy, koła zainteresowań,

	<ul style="list-style-type: none"> • żywienie (artykuły spożywcze, posiłki i potrawy), • zakupy (kupowanie, sprzedawanie, cyfry i liczby), • usługi (np. biblioteka), • ubranie (części garderoby).
Zdrowie i sport	<ul style="list-style-type: none"> • najważniejsze części ciała, • czystość i schludność, • samopoczucie, • umiejętności sportowe.
Podróże i turystyka	<ul style="list-style-type: none"> • wakacje, • ciekawostki turystyczne, • komunikacja lokalna.
Środowisko naturalne	<ul style="list-style-type: none"> • pogoda, pory roku, • rośliny i zwierzęta.
Technika, media	<ul style="list-style-type: none"> • symbole narodowe, • znani Polacy, • święta i zwyczaje, • polonica w miejscu zamieszkania.
Język nauki	<ul style="list-style-type: none"> • podstawowe terminy z zakresu wiedzy o języku, • podstawowe terminy z zakresu wiedzy o literaturze, • podstawowe terminy historyczne i geograficzne.

4.2. Katalog gramatyczno-syntaktyczny

Dzieci w wieku wczesnoszkolnym nie poznają gramatyki za pomocą sformalizowanych reguł. Opanowują ją w sposób pośredni, niesystemowy rozwijając poszczególne sprawności językowe i imitując gotowe przykłady wypowiedzi. Stopniowo budują swoją świadomość językową dziecka dwujęzycznego. Wzorem poprawności jest dla uczniów nauczyciel oraz inne osoby posługujące się w ich otoczeniu językiem polskim. W toku realizacji niniejszego programu uczniowie zetkną się z podstawowymi strukturami gramatycznymi, których kontekst użycia ilustrują poniższe przykłady.

ZAKRES GRAMATYCZNY	PRZYKŁADY UŻYCIA
<p>Kategoria liczby i rodzaju</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>To jest Polska. To jest Francja. To jest Tokio. To są Stany Zjednoczone. To są moje koleżanki i moi koledzy. Piłka jest żółta a rower jest zielony. Krzesło jest czarne a rolki są niebieskie.</i>
<p>Rzeczownik</p> <ul style="list-style-type: none"> • formy w mianowniku liczby pojedynczej i mnogiej <ul style="list-style-type: none"> - nazywające osoby, zwierzęta, przedmioty, miejsca, obiekty, zjawiska - w funkcji podmiotu - w funkcji orzecznika w orzeczeniu imiennym • formy w dopełniaczu liczby pojedynczej i mnogiej <ul style="list-style-type: none"> - w funkcji dopełnienia bliższego - w funkcji dopełnienia dalszego - określające przynależność - po wybranych przyimkach - po formie „nie ma“ i po czasownikach zaprzeczonych. - po liczebnikach głównych 5-10 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>mama, lekarz, rower, żyrafa, Australia, Wawel, słońce, tęcza, pomidory, nożyczki, rodzice</i> • <i>Pani Kasia rozmawia z dziećmi. Dzieci lubią lody.</i> • <i>Pani Kasia to nauczycielka. Mama i tata to rodzice.</i> • <i>Szukam kredek. Pies pilnuje domu.</i> • <i>Razem uczymy się języka polskiego.</i> • <i>To jest książka Basi.</i> • <i>Tomek jedzie do dziadków.</i> • <i>Gdzie jest Ania? Nie ma jej w domu. Nie lubię lodów.</i> • <i>Mam siedem lat. Biedronka ma sześć kropek.</i> • <i>Mam dużo kolegów.</i> • <i>Życzę ci samych piątek! Życzę pani zdrowych i wesołych Świąt</i>

<ul style="list-style-type: none"> - po określeniach ilości - wyrażające życzenia <ul style="list-style-type: none"> • formy w bierniku liczby pojedynczej i mnogiej <ul style="list-style-type: none"> - w funkcji dopełnienia bliższego - po wybranych przyimkach <ul style="list-style-type: none"> • formy w narzędniku liczby pojedynczej i mnogiej <ul style="list-style-type: none"> - w funkcji dopełnienia dalszego - w funkcji orzeczenia złożonego - po wybranych przyimkach <ul style="list-style-type: none"> • formy w miejscowniku liczby pojedynczej i mnogiej <ul style="list-style-type: none"> - określające położenie osób, przedmiotów, miejsc i obiektów 	<p><i>Wielkanocnych!</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Lubię język polski. Proszę zupę mleczną. Widzę tęczę! Mama czyta gazetę.</i> • <i>Idę na pocztę. Gramy w karty? W środę sprzątam. Podskoczcie w górę! Co dla pani/pana?</i> • <i>Lecę samolotem. Jadę taksówką. Paweł bawi się klockami.</i> • <i>Ja chcę być pilotem! Mój tata jest lekarzem.</i> • <i>Mucha jest pod lampą. Kot jest pod krzesłem. Układamy puzzle z Tatrami. Bawię się z kolegami. Za oknem jest mgła. Dzieci stoją przed domem Baby Jagi.</i> • <i>Jestem w pierwszej klasie. Polska jest w Europie. Koloseum jest w Rzymie. Statua Wolności jest w Nowym Jorku. Kościół Mariacki jest w Krakowie. Pająk jest na strychu. Kot jest w</i>
---	---

<ul style="list-style-type: none"> - w wyrażeniach przyimkowych określających obiekt, o którym się mówi, opowiada <ul style="list-style-type: none"> • adresatywne formy wołacza 	<p><i>garażu.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>To jest bajka o Jasiu i Małgosi. Opowiem wam legendę o smoku wawelskim.</i> • <i>Aniu! Nie wchodź tam!</i>
<p>Przymiotnik</p> <ul style="list-style-type: none"> • formy liczby pojedynczej i mnogiej w <ul style="list-style-type: none"> - mianowniku - dopełniaczu - bierniku - narzędniku - miejscowniku 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>To jest Morze Bałtyckie. Piasek jest bardzo gorący! Tatry to najwyższe góry w Polsce.</i> • <i>Uczę się języka polskiego. Pochodzę ze Stanów Zjednoczonych.</i> • <i>Żyrafa ma długą szyję. Mam fajnych kolegów.</i> • <i>Moim ulubionym kolorem jest niebieski. Koloruję kredkami.</i> • <i>Brazylia jest w Ameryce Południowej. Opowiem wam o ciekawych przygodach misia Bartusia.</i>
<p>Przysłówek</p> <ul style="list-style-type: none"> • w wyrażeniach przysłówkowych • określający czasownik i przymiotnik 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Bardzo dobrze! On jedzie bardzo szybko. Alex mówi po polsku.</i> • <i>Świetnie ci idzie! Ania źle się czuje. Jest bardzo chora.</i>

<p>Zaimek</p> <ul style="list-style-type: none"> • formy zaimków w mianowniku i sporadycznie w innych przypadkach <p>- zaimki osobowe <i>ja, ty, on, ona, ono; my, wy, oni, one</i></p> <p>zaimki wskazujące <i>ten, ta, to, tu, tam</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • zaimki dzierżawcze <i>mój/moja/moje, twój/twoja/twoje, jego/jej; nasz/nasza/nasze, wasz/wasza/wasze, ich</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ja mieszkam w Londynie, a ty gdzie mieszkasz? Jak ona ma na imię? Skąd oni są?</i> • <i>Nie ma go...</i> • <i>Podoba ci się? Wygodnie wam?</i> • <i>Zapraszam was na deser!</i> • <i>Zaśpiewajcie razem z nami.</i> • <i>Jest w nim baranek, pisanki, chleb i sól.</i> <p>-----</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ta sukienka jest na mała. Ten robot ma cztery ręce. Proszę, to dla pani. Co tu się dzieje? Tam jest krokodyl!</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kangury są symbolem tego kraju.</i> • <i>Dam kredki tej dziewczynce.</i> • <i>Zapytaj tego chłopca!</i> • <i>Pobawcie się tymi zabawkami!</i> • <i>Marzę o tych rolkach...</i> <p>-----</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>To jest moja gumka, a to są twoje kredki. To jest jej mama, tata i brat. Nasza tablica i nasza kreda. Podoba mi się wasz rysunek! Ich dom jest bardzo ładny.</i>

• zaimki pytajne

- *kto? co?*

- *jaki? jaka? jakie?*

- *który? która? które?*

- *czyj? czyja? czyje?*

- *Nauczę się go na pamięć.*
- *Pokażę zadanie twojemu tacie.*
- *Złap moją szyję!*
- *Stańcie za waszymi krzesłami!*
- *W naszej klasie jest wesoło.*

• *Kto to jest? Co to jest?*

- *Kogo nie ma? Czego szuka babcia?*
- *Komu on się podoba?*
- *Kogo widzisz? Co lubisz jeść?*
- *Z kim tańczysz? Czym bawi się Karol?*
- *O kim opowiada ta legenda? O czym marzysz?*

• *Jaki kolor ma miś? Jaka jest piłka?*
Jakie to są miasta?

- *Jakiego koloru brakuje?*
- *Jakiej kredki potrzebujesz?*
- *Jakiego masz psa?*

• *Który kolor lubisz najbardziej? Która jest godzina? Które kredki są twoje?*

- *Którą książkę wolisz?*
- *W której jesteś klasie?*
- *Pod którym krzesłem jest kot?*

• *Czyj to jest brat? Czyja kredka jest*

	<p><i>czerwona? Czyje spodnie są za krótkie?</i></p>
<p>Liczebnik</p> <ul style="list-style-type: none"> • liczebniki główne w mianowniku • liczebniki porządkowe w mianowniku 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Otwórzcie książki! Strona numer pięć. Mój numer telefonu to Ile jest dwa plus dwa? Cztery.</i> • <i>Która godzina? Jest pierwsza.</i>
<p>Czasownik</p> <ul style="list-style-type: none"> • formy koniugacyjne czasownika „być“ w czasie teraźniejszym • formy koniugacyjne innych czasowników w czasie teraźniejszym <ul style="list-style-type: none"> - -ę/-esz - -ę/-isz// -ysz - -m/-sz • czasowniki ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Skąd jesteś? Jestem ze Szwecji. A wy skąd jesteście? Jesteśmy z Niemiec.</i> • <i>Co pijesz na śniadanie? Piję herbatę.</i> • <i>Co robisz? Śpię... Piotrusiu spóźnisz się do szkoły! Budzik dzwoni! Słyszysz ten dźwięk?</i> • <i>Gdzie mieszkasz? Mieszkam w Moskwie. Po południu jem podwieczorek.</i> • <i>Ojej! Nie mogę jechać autobusem. Przecież mogę iść na piechotę. Do zoo zwykle jeżdżę pociągami. Na basen zwykle chodzę na piechotę. Czym dziś lecisz? Lecę samolotem. Czym dziś</i>

<ul style="list-style-type: none"> • czasowniki modalne • formy trybu <ul style="list-style-type: none"> - rozkazującego - przypuszczającego, wyrażające życzenie 	<p><i>płyniesz? Płynę statkiem.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kim chcesz być? Pani Ala musi kupić buty. Antek umie jeździć na nartach. Nie wolno krzyczeć. Mogę iść do toalety?</i> • <i>Posłuchaj, powtórz i zaśpiewaj! Wstańcie! Niech Wojtek wycina, a ty pokoloruj! Otwórzcie książki!</i> • <i>Co chciałbyś dostać? Chciałbym mieć psa. Co chcielibyście robić?</i>
<p>Składnia</p> <ul style="list-style-type: none"> • proste zdania pojedyncze <ul style="list-style-type: none"> - oznajmujące - pytające - rozkazujące - bardzo proste zdania złożone ze spójnikami <i>i, a, bo</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>To jest mój tata. Mój tata jest lekarzem.</i> • <i>Czy pingwin umie latać? Masz ochotę na pierogi? Gdzie jest miś Bartuś? Jak się nazywasz?</i> • <i>Zagrajcie w bingo! Rozwiąż krzyżówkę!</i> • <i>Narysuj portret babci i napisz do niej. Amelka bawi się lalką a Jaś bawi się latawcem. Antek jest smutny, bo jest chory.</i>

4.3. Funkcje komunikacyjne i przykłady ich realizacji

FUNKCJE KOMUNIKACYJNE	PRZYKŁADOWY KONTEKST
<ul style="list-style-type: none"> • dziękowanie, przepraszenie; reagowanie na podziękowania i przeprosiny 	<p><i>Dziękuję! Bardzo proszę! Przepraszam! Proszę. Nie ma za co.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • nawiązywanie kontaktu z rówieśnikami i nauczycielem; przedstawianie siebie i innych 	<p><i>Jak masz na imię? Jak pani/pan ma na imię? Mam na imię... Jestem... Jak się nazywasz? Jak się pani/pan nazywa? Nazywam się...</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • obliczanie ilości i wieku, pytanie o ilość i wiek 	<p><i>Ile jest ...? Jest ... Ile masz lat? Mam siedem lat. A ty?</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • określanie kolorów i pytanie o kolory 	<p><i>niebieski, biały, czerwony, czarny, żółty, zielony Czy to jest biały? Jaki kolor ma kapelusz? Jaki jest twój ulubiony kolor?</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • określanie pór dnia, dni tygodnia i czasu; pytanie o czas 	<p><i>Śpię w sobotę i w niedzielę. Kiedy grasz w piłkę? Czy dziś jest wtorek? Nie, dziś jest piątek. Rano jem śniadanie. Która godzina? Jest piąta.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • określanie sposobów przemieszczania się i pytanie o środki transportu 	<p><i>Ojej! Nie mogę jechać pociągiem. Przecież mogę iść na piechotę! Do babci zwykle jeżdżę autem. Czym dziś jedziesz? Dziś jadę metrem. Czym jeździsz do szkoły?</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • określanie wielkości 	<p><i>Ta kurtka jest za duża. Ta sukienka jest za mała. Ten sweter jest w sam raz. Tatry to najwyższe góry w Polsce.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • opisywanie czynności i pytanie o wykonywane czynności 	<p><i>Co on robi? On sprząta. Czy on ogląda telewizję? Nie, on śpi. Kura znosi jajka. Czy kura znosi jajka?</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> • opisywanie osób, zwierząt, roślin 	<p><i>To jest mama Antka. Ona ma duże oczy, mały</i></p>

i pomieszczeń; pytanie o ich wygląd	<i>nos i duże usta. Jaka jest siostra Antka? Mam zielony podkoszulek i żółte spodnie. Róża ma ostre kolce. To jest mój pokój. W moim pokoju jest łóżko, biurko i lampa.</i>
• opisywanie umiejętności i pytanie o umiejętności	<i>Zając umie biegać, ale wąż nie umie biegać. Czy mysz umie biagać? Umiesz grać w tenisa? Umiem. Nie umiem. Na czym grasz? Gram na flecie.</i>
• potwierdzanie, zaprzeczanie	<i>Tak. Nie.</i>
• powitanie, pożegnanie	<i>Cześć! Dzień dobry! Do widzenia!</i>
• proponowanie, akceptowanie i odrzucanie propozycji	<i>Idziemy się bawić? No pewnie! Masz ochotę na lody? Poproszę. Nie, dziękuję.</i>
• pytanie o informację i udzielanie informacji	<i>Czym bawi się Amelka? Amelka bawi się lalką. W której jesteś klasie? Jestem w ... klasie. Jakie macie zwierzęta w domu? Ja mam psa i papugę.</i>
• pytanie o osoby, miejsca, przedmioty, czynności i ich nazywanie	<i>Kto to jest? Co to jest? To jest... Co on/ona robi? On/ona gra w piłkę.</i>
• pytanie o plany wakacyjne i ich opisywanie	<i>Zaczynają się wakacje! Dokąd jedziesz? Jadę do Polski. Paweł jedzie na wakacje nad morze. Musi spakować strój kąpielowy, klapki...</i>
• pytanie o pochodzenie, miejsce zamieszkania i odpowiadanie na takie pytania	<i>Skąd jesteś? Jestem z... . Gdzie mieszkasz? Mieszkam w Gdzie mieszka twoja babcia? Ona mieszka w... .</i>
• pytanie o położenie osób, przedmiotów, obiektów, miejsc i określanie ich położenia	<i>Gdzie jest...? Tu. Tam. W pokoju. W Polsce. W Europie. Kościół Mariacki jest w Krakowie. Jestem na szafie. Jestem pod krzesłem. Kino jest po lewej stronie.</i>
• pytanie o samopoczucie i wyrażanie	<i>Jak się masz? Nieźle. Dobrze. Bardzo dobrze.</i>

<p>samopoczucia</p>	<p><i>Świetnie!</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> pytanie o upodobania innych i wyrażanie upodobania 	<p><i>Co lubi robić miś Bartuś? Miś Bartuś lubi grać w piłkę. Lubisz lody? Bardzo lubię! Lubisz colę? Nie lubię! Żyrafa lubi liście.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> pytanie o zamówienie i składanie zamówienia 	<p><i>Co dla ciebie? Poproszę lody i sok.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> reagowanie ciałem na polecenia i ich wykonywanie 	<p><i>Wstańcie! Usiądźcie! Zaklaszczcie! Podskoczcie!</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> rozpoznawanie, nazywanie i opisywanie bohaterów bajek 	<p><i>Baba Jaga ma kapelusz. Królowna Śnieżka ma koronę. Czerwony Kapturek ma koszyk. Koziołek Matołek ma rogi.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> składanie życzeń i przyjmowanie życzeń 	<p><i>Wszystkiego najlepszego z okazji urodzin! Dziękuję! Życzę ci miłych kolegów i dużo prezentów. Wesołych Świąt!</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> wyrażanie i opisywanie stanu, nastroju, emocji 	<p><i>Świeci słońce. Wieje wiatr. Antek jest chory. Smutno mi. Nie martw się. Podoba mi się. To jest świetnie! Karol jest bardzo zaskoczony. Słonecznik jest uśmiechnięty.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> wyrażanie następstwa zdarzeń w teraźniejszości 	<p><i>Najpierw wstaję, potem myję zęby i ubieram się. Na końcu...</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> wyrażanie posiadania i pytanie o posiadanie 	<p><i>To jest mój piórnik. Czyj to jest piórnik? To jest mały lew i jego mama. Twój rower! To jest nasza tablica i nasza kreda.</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> wyrażanie pragnień i pytanie o pragnienia 	<p><i>Chce mi się pić. Chciałbym być pilotem. Ja chcę być wróżką. Co chciałbyś dostać od Świętego Mikołaja? Chciałbym dostać...</i></p>
<ul style="list-style-type: none"> wyrażanie prośby i ofiarowanie pomocy 	<p><i>Na pomoc! Ratunku! Tato na pewno ci pomoże. Złap moją rękę!</i></p>

4.4. Zakres kompetencji zintegrowanych (historia, geografia, przyroda) na poziomie „A” według „Podstawy programowej dla uczniów polskich uczących się za granicą“

Uczeń :

- określa położenie Polski w Europie,
- opowiada wybrane legendy i podania ilustrujące narodziny państwa polskiego,
- wymienia symbole narodowe, wyjaśnia ich znaczenie, rozpoznaje hymn narodowy,
- wymienia znane postaci z historii Polski (Mikołaj Kopernik, Tadeusz Kościuszko, Adam Mickiewicz, Fryderyk Chopin, Jan Matejko, Maria Skłodowska-Curie, Jan Paweł II, Lech Wałęsa),
- opowiada o tradycjach swojej rodziny, tworzy własne drzewo genealogiczne, posługuje się terminami opisującymi pokrewieństwo,
- opowiada, czym zajmowali się jego przodkowie i znane mu rodziny w Polsce,
- podaje nazwę regionu, z którego pochodzi jego rodzina lub znane mu rodziny polskie, opisuje krajobraz tego regionu i wymienia najważniejsze jego obiekty,
- opisuje różnorodne przyczyny, które mogą prowadzić do emigracji,
- rozpoznaje różnorodność tradycji kulturowej i szanuje odmienności innych narodów,
- opisuje położenie Polski, wymienia obecną i dawne stolice Polski, wymienia najważniejsze miasta, góry i rzeki,
- opowiada o najważniejszych polskich świętach i związanych z nimi tradycjach, porównuje polskie tradycje świąteczne ze świętami w kraju zamieszkania; zna na pamięć kilka wybranych polskich wierszy, piosenek i przysłów,
- opisuje polski pejzaż z uwzględnieniem pór roku oraz obyczaje związane z tymi porami roku,
- opisuje krajobrazy Polski: nadbałtycki, nizinny, wyżynny, górski.

4.5. Proponowane w podstawie programowej teksty literackie, pieśni i piosenki w kształceniu językowym na poziomie „A”

„Podstawa programowa dla uczniów polskich uczących się za granicą” wymienia tytuły lektur podstawowych oraz innych tekstów kultury dla każdej z trzech grup wiekowych oddzielnie (5-9, 10-13, 14 i więcej lat). Nie precyzuje jednak, które z proponowanych tekstów są odpowiednie dla uczniów będących na danym poziomie biegłości językowej (A – podstawowym, B – średniozaawansowanym, C – zaawansowanym). Niemniej, jak czytamy we wstępie do omawianego dokumentu, decyzje nauczyciela dotyczące wyboru poszczególnych tekstów „powinny przede wszystkim wspomagać proces kształcenia sprawności językowej” (tamże, s. 7). Poziom podstawowy znajomości języka, bazując na najprostszym słownictwie i strukturach gramatycznych, znacząco ogranicza możliwości odwoływania się do tekstów literackich, choć ich nie uniemożliwia. Niniejszy program zaleca korzystanie z tekstów o prostej warstwie leksykalnej (np. wybrane wiersze Jana Brzechwy, Wandy Chotomskiej czy Juliana Tuwima). W przypadku innych tekstów kultury i legend proponuje się tworzenie ich uproszczonych językowo wersji, uzupełnionych bogatym materiałem ilustracyjnym lub też wykorzystywanie niemych filmów animowanych, powstałych na podstawie tekstów literackich i opracowywanie do nich prostych scenariuszy. Wyszczególnione w „Podstawie programowej...” pieśni i piosenki mogą być natomiast wykorzystywane w pełnej formie jako jeden z elementów zajęć. Pamięć mimowolna i zdolności naśladowcze dzieci umożliwiają odwoływanie się do piosenki jako formy pracy na lekcji i efektywne jej wykorzystywanie. Równocześnie, pieśni i piosenki, będąc elementem zabawy, stają się ważnym sposobem przekazywania najmłodszym cech polskiej kultury i tradycji.

Wykaz lektur i tekstów kultury dla dzieci w wieku 5-9 lat w podstawie programowej

<p>TEKSTY PODSTAWOWE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Władysław Bełza, <i>Katechizm polskiego dziecka</i> • Jan Brzechwa, <i>wiersze dla dzieci</i> (wybór) • Kornel Makuszyński, Marian Walentynowicz, <i>Przygody Koziółka Matołka</i> • Julian Tuwim, <i>wiersze dla dzieci</i> (wybór) • Józef Wybicki, <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> (2 pierwsze zwrotki)
<p>LEGENDY</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>O smoku wawelskim</i> • Artur Oppman, <i>O Warsie i Sawie</i> • <i>O śpiących rycerzach</i> • <i>O Piaście Kołodzieju</i> • <i>O Lechu, Czechu i Rusie</i>
<p>PIOSENKI</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zygmunt Gloger, <i>Krakowiaczek jeden</i> • <i>Mam chusteczkę haftowaną</i> • Edmund Wasilewski, <i>Płynie Wisła, płynie</i> • <i>Stary niedźwiedź, Wlazł kotek na płotek</i> (za: Oskar Kolberg) • <i>Zasiali górale...</i>

TEKSTY KULTURY DO WYBORU	<ul style="list-style-type: none"> • Liliana Bardijewska, <i>Zielony wędrowiec</i> • Wanda Chotomska, <i>Dla najmłodszych</i> • Jan Grabowski, <i>Puc, Bursztyn i goście</i> • Joanna Kulmowa, <i>Zасыpianki</i> • Mira Jaworczakowa, <i>Jacek, Wacek i Pankracek; Oto jest Kasia</i> • Maria Kownacka, <i>Plastusiowy pamiętnik</i> • Maria Krüger, <i>Karolcia</i> • Anna Onichimowska, <i>Najwyższa góra świata, Sen, który odszedł</i> • Maciej Orłoś, <i>Florentynka</i> • Ewa Szelburg-Zarembina, <i>Idzie niebo ciemną nocą, Królestwo bajki</i> • Barbara Tylicka, <i>O krakowskich psach i kleparskich kotach, Polskie miasta w baśni i legendzie</i> • Wojciech Widłak, <i>Pan Kuleczka</i>
FILMY	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Akademia Pana Kleksa</i> • <i>Bolek i Lolek</i> • <i>Koziołek Matołek</i> • <i>Miś Uszatek</i> • <i>Reksio</i>
CZASOPISMA, STRONY INTERNETOWE, PROGRAMY TELEWIZYJNE, AKTUALNE PIOSENKI DLA DZIECI	
WYBÓR POLSKIEGO KOMIKSU	<ul style="list-style-type: none"> • Grzegorz Rosiński, <i>Legendarna historia Polski</i> • Henryk J. Chmielewski (Papcio Chmiel), <i>Tytus, Romek i A'tomek</i> • Janusz Christa, <i>Kajko i Kokosz</i> • inne propozycje

4.6. Przykładowy układ treści nauczania na podstawie katalogów (gramatyczno-syntaktycznego, funkcji komunikacyjnych, kompetencji zintegrowanych oraz lektur i tekstów kultury)

<p>ZAKRES TEMATYCZNY i przykładowe słownictwo</p>	<p>Podróże i turystyka: <i>świat, Europa, Polska, Afryka, Azja, Australia i Oceania, Ameryka Północna, Ameryka Południowa, Antarktyda, Mur Chiński, Wielki Kanion, Statua Wolności, Kreml, świątynia grecka, Koloseum, Wezuwiusz, Tadž Mahal, Wieża Eiffla, pustynia, kawa, sombrero, pingwin, kangur, bociany, tygrys, orzeł, bóbr, wilk, lis, niedźwiedź, żubr, wiewiórka, godło, flaga, symbol narodowy, historyjka, zwierzęta, ptaki, kontynent, kraj, miasto, podróże, muzeum, lasy, jeziora, ludzie, kto?, co?, czy?, gdzie?, jak? jaki? który?, ten, ta, to, te, duży, wielki, mały, wysoki, ładny, biały, czerwony, zielony, żółty, czarny, niebieski, brzydki, nowy, stary, chętnie, dokładnie, zaraz, bardzo, być, widzieć, zwiedzać, podróżować, uwielbiać, znać, chcieć, leżeć, żyć, latać, jeść, mieć, opowiedzieć, nazywać się, lubić, odpoczywać...</i> oraz inne słowa i zwroty zawarte w tekstach pozapodręcznikowych</p>
<p>ZAKRES GRAMATYCZNY</p>	<p>formy koniugacyjne czasowników w czasie teraźniejszym, formy mianownika liczby pojedynczej i mnogiej we wszystkich funkcjach, zawartych w katalogu gramatycznym, formy dopełniacza liczby pojedynczej i mnogiej po wybranych, przyimkach (<i>do Polski, z Europy, do szkoły</i>) oraz po liczebnikach głównych 5-10 (<i>siedem kontynentów</i>), formy biernika liczby pojedynczej i mnogiej w funkcji dopełnienia bliższego, formy miejscownika liczby pojedynczej i mnogiej, określające położenie osób, zwierząt, przedmiotów, obiektów i miejsc, formy przymiotnika w liczbie pojedynczej i mnogiej; sporadycznie przysłówek, formy zaimków i liczebników (1-10) w mianowniku, formy trybu przypuszczającego, wyrażające życzenie, proste zdania pojedyncze, bardzo proste zdania złożone ze spójnikami <i>i, a, bo</i>.</p>

FUNKCJE KOMUNIKACYJNE	<ul style="list-style-type: none"> • pytanie o samopoczucie i wyrażanie samopoczucia, • pytanie o osoby, miejsca, przedmioty, obiekty, czynności i ich nazywanie, • pytanie o położenie osób, obiektów, miejsc i określanie ich położenia, • wyrażanie i opisywanie stanu, nastroju, emocji, • pytanie o pochodzenie, miejsce zamieszkania i odpowiadanie na takie pytania, • wyrażanie następstwa zdarzeń w teraźniejszości, • opisywanie osób, zwierząt, obiektów i miejsc; pytanie o ich wygląd, • potwierdzanie, zaprzeczanie, • pytanie o informację i udzielanie informacji.
KOMPETENCJE ZINTEGROWANE	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i nazywa kontynenty na mapie świata, • określa położenie Polski w Europie oraz innych krajów w świecie, • rozpoznaje i nazywa symbole narodowe Polski oraz kraju, w którym mieszka; wyjaśnia ich znaczenie, • rozpoznaje i nazywa obiekty charakterystyczne dla wybranych państw i kontynentów (np. Polska – Wawel; Francja – Wieża Eiffla, Moskwa – Kreml), • rozpoznaje i nazywa zwierzęta i ptaki, żyjące w różnych krajach (np. Polska – bociany, orły; Australia – kangury), • rozpoznaje hymn narodowy Polski oraz kraju, w którym mieszka, • rozpoznaje, nazywa i opisuje bohaterów wierszy i legend, • opowiada wybrane legendy, • recytuje wybrane wiersze.

TEKSTY
dydaktyczne, literackie
i piosenki

- Władysław Bełza, *Katechizm polskiego dziecka*,
- Jan Brzechwa, *Kangur, Żółw, Krokodyl, Tygrys* [w:] *Zoo*,
- Wanda Chotomska, *Pingwinek, Orzeł* [w:] *Nasze ptaki*,
- Edmund Wasilewski, *Płynie Wisła, płynie*,
- Legenda *O smoku wawelskim*,
- filmy animowane z cyklu *Bolek i Lolek w Europie* lub *Bolek i Lolek. Podróż dookoła świata*,
- tematyczne teksty dydaktyczne.

5. OPIS ZAKŁADANYCH OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW

5.1. Poziomy biegłości językowej w skali „Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie“

„Europejski system opisu...“ (ESOKJ) określa poziomy biegłości językowej na podstawie przyjętych w Europie standardów, stosowanych testów i sposobów oceniania. Pozwalają one na porównywalność umiejętności językowych w różnych językach świata. Pełne zrealizowanie programu zakłada opanowanie przez dzieci znajomości języka polskiego na poziomie A1/A1+ (w pierwszym roku nauki) i A2/A2+ w następnym roku.

A		B		C	
Poziom podstawowy		Poziom samodzielności		Poziom biegłości	
A1	A2	B1	B2	C1	C2

5.2. Ogólny opis umiejętności na poziomach A1 i A2 w dokumencie Rady Europy

POZIOM PODSTAWOWY	A2	<i>Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie wypowiedzi i często używane wyrażenia w zakresie tematów związanych z życiem codziennym (są to np. bardzo podstawowe informacje dotyczące osoby rozmówcy i jego rodziny, zakupów, otoczenia, pracy). Potrafi porozumiewać się w rutynowych, prostych sytuacjach komunikacyjnych, wymagających jedynie bezpośredniej wymiany zdań na tematy znane i typowe. Potrafi w prosty sposób opisywać swoje pochodzenie i otoczenie, w którym żyje, a także poruszać sprawy związane z najważniejszymi potrzebami życia codziennego.</i>
--------------------------	-----------	--

	A1	<p><i>Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie i potrafi stosować potoczne wyrażenia i bardzo proste wypowiedzi dotyczące konkretnych potrzeb życia codziennego. Potrafi formułować pytania z zakresu życia prywatnego, dotyczące np. miejsca, w którym mieszka, ludzi, których zna i rzeczy, które posiada oraz odpowiadać na tego typu pytania. Potrafi przedstawiać siebie i innych. Potrafi prowadzić prostą rozmowę pod warunkiem, że rozmówca mówi wolno, zrozumiale i jest gotowy do pomocy.</i></p>
--	-----------	---

5.3. Osiągnięcia uczniów w zakresie recepcji, produkcji, interakcji i mediacji w skali ogólnej ESOKJ i w ujęciu szczegółowym programu

5.3.1. Umiejętności receptywne

Ogólny opis umiejętności ucznia	
RECEPCJA USTNA	<p>A2 <i>Potrafi zrozumieć wystarczająco dużo, by reagować na konkretne potrzeby komunikacyjne, pod warunkiem, że wypowiedź rozmówcy jest artykułowana wyraźnie i powoli.</i></p> <p><i>Potrafi zrozumieć zwroty i wyrażenia związane z najważniejszymi dla niego obszarami tematycznymi (np. podstawowe informacje o sobie i swojej rodzinie, zakupy, topografia lokalna, zatrudnienie), pod warunkiem, że wypowiedź rozmówcy jest artykułowana wyraźnie i powoli.</i></p>
	<p>A1 <i>Potrafi zrozumieć wypowiedź artykułowaną bardzo powoli i uważnie, z długimi pauzami umożliwiającymi stopniowe przyswajanie znaczenia.</i></p>
Umiejętności szczegółowe	

	Uczeń rozumie:	Uczeń potrafi:
	<ul style="list-style-type: none"> • proste polecenia i wskazówki nauczyciela (<i>Powtórz! Posłuchaj i zaśpiewaj! Pokoloruj obrazek, a potem go wytnij!</i>), • pojedyncze słowa i zwroty dotyczące znanych mu tematów (<i>rodzina, szkoła, jedzenie, zabawki</i> itp.), • rozumie proste pytania dotyczące jego samego i jego otoczenia (<i>Jak masz na imię? Ile masz lat? Co to jest? Gdzie mieszka babcia?</i> itp.), • ogólny sens bardzo prostych i krótkich wypowiedzi (także w nagraniach audio i video), obejmujących zakres leksykalny i gramatyczny z poziomu „A” oraz uzupełnionych obrazkami, gestami lub rekwizytami. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżniać dźwięki, także w wyrazach o podobnym brzmieniu, • reagować werbalnie i niewerbalnie na proste polecenia i wskazówki nauczyciela, • rozpoznać formy grzecznościowe, • rozpoznać znane mu słowa i zwroty (np. w tekstach piosenek lub bardzo prostych dialogach i pojedynczych wypowiedziach), • wyszukać określone informacje w prostych i krótkich wypowiedziach (monologowych i dialogowych), uzupełnionych obrazkami, gestami lub rekwizytami, • sygnalizować niezrozumienie.

Ogólny opis umiejętności ucznia					
RECEPCJA PISEMNA	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="284 1547 363 1809">A2</td> <td data-bbox="363 1547 1406 1809"><i>Rozumie krótkie, proste teksty na znane mu konkretne tematy, napisane językiem codziennym lub związane z pracą, zawierające często używane sformułowania oraz tzw. słowa „międzynarodowe” istniejące w wielu językach.</i></td> </tr> <tr> <td data-bbox="284 1809 363 2000">A1</td> <td data-bbox="363 1809 1406 2000"><i>Rozumie bardzo krótkie, proste teksty, czasem pojedyncze wyrażenia, wychwytyjąc znane mu nazwy, słowa oraz podstawowe wyrażenia – jeśli trzeba, czytając ponownie niektóre fragmenty.</i></td> </tr> </table>	A2	<i>Rozumie krótkie, proste teksty na znane mu konkretne tematy, napisane językiem codziennym lub związane z pracą, zawierające często używane sformułowania oraz tzw. słowa „międzynarodowe” istniejące w wielu językach.</i>	A1	<i>Rozumie bardzo krótkie, proste teksty, czasem pojedyncze wyrażenia, wychwytyjąc znane mu nazwy, słowa oraz podstawowe wyrażenia – jeśli trzeba, czytając ponownie niektóre fragmenty.</i>
A2	<i>Rozumie krótkie, proste teksty na znane mu konkretne tematy, napisane językiem codziennym lub związane z pracą, zawierające często używane sformułowania oraz tzw. słowa „międzynarodowe” istniejące w wielu językach.</i>				
A1	<i>Rozumie bardzo krótkie, proste teksty, czasem pojedyncze wyrażenia, wychwytyjąc znane mu nazwy, słowa oraz podstawowe wyrażenia – jeśli trzeba, czytając ponownie niektóre fragmenty.</i>				

Umiejętności szczegółowe	
Uczeń rozumie:	Uczeń potrafi:
<ul style="list-style-type: none"> • proste polecenia w podręczniku (np.: <i>Przeczytaj!, Narysu i pokoloruj!</i>), • pojedyncze wyrazy i proste zdania, gdy dotyczą znanych mu tematów, • ogólny sens prostych i krótkich tekstów, jeśli zawierają znane mu słowa i zwroty oraz gdy są wspierane materiałem ilustracyjnym. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznać i nazwać wszystkie litery alfabetu, • rozpoznać pojedyncze wyrazy (np. swoje imię i imiona kolegów, tytuły w książeczkach, napisy pod obrazkami, napisy w słownikach obrazkowych, na etykietkach i opakowaniach), • przeczytać głośno pojedyncze wyrazy i proste zdania, • wyszukać w tekście proste informacje szczegółowe (np. <i>kto? gdzie? kiedy?</i>), • określić intencje krótkich i bardzo prostych tekstów (np. życzenia urodzinowe, zaproszenia), • korzystać ze słowników obrazkowych dla dzieci.

5.3.2. Umiejętności produktywne i interakcyjne

Ogólny opis umiejętności ucznia		
PRODUKCJA	Produkcja ustna	Produkcja pisemna
	A2	<i>Potrafi przedstawiać proste opisy lub prezentować osoby, warunki życia lub pracy, codzienne rutynowe czynności, rzeczy lubiane/nielubiane itp.</i>

		<i>w formie krótkiego ciągu prostych zwrotów i zdań, tworzących listę spraw.</i>	
	A1	<i>Potrafi wypowiadać pojedyncze zdania na temat ludzi i miejsc.</i>	<i>Potrafi pisać proste pojedyncze wyrażenia i zdania.</i>
	Umiejętności szczegółowe		
	Uczeń:	<ul style="list-style-type: none"> • nazywa ludzi, zwierzęta, przedmioty i obiekty ze swojego otoczenia, • opisuje podstawowe czynności, • w bardzo prosty sposób opisuje i porównuje ludzi, przedmioty, miejsca i czynności, • w bardzo prosty sposób wyraża swoje uczucia, upodobania i potrzeby (np. <i>jestem smutny, lubię grać w piłkę, to mój ulubiony kolor</i>), • odtwarza z pamięci krótkie wiersze, rymowanki, • śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego. 	Uczeń:
			<ul style="list-style-type: none"> • zapisuje wszystkie małe i wielkie litery, • dostrzega różnicę między głoską a literą, • przepisuje wyrazy i bardzo proste zdania, • potrafi wpisać swoje dane osobowe do ankiety/formularza (imię, nazwisko, wiek), • tworzy bardzo proste wypowiedzi (np. <i>To jest moja mama. Pozdrowienia z Londynu – Tomek. Mam sześć lat. Mieszkam w Monachium.</i>), • potrafi zanotować bardzo krótką i prostą informację (np. <i>Imieniny babci. Dla taty. Basen w piątek.</i>).

INTERAKCJA	Ogólny opis umiejętności ucznia	
	Interakcja ustna	Interakcja pisemna

A2		<i>Potrafi pisać krótkie, proste notatki na temat najpilniejszych, codziennych spraw.</i>
A1	<i>Potrafi uczestniczyć w prostych sytuacjach komunikacyjnych, gdy rozmówca często powtarza wypowiedzi w wolniejszym tempie, parafrazuje i wyjaśnia. Potrafi zadawać proste pytania i odpowiadać na nie, a także wyrażać i uwzględniać proste stwierdzenia dotyczące codziennych potrzeb lub bardzo dobrze mu znanych tematów.</i>	<i>Potrafi w formie pisemnej pytać o dane osobowe lub przekazać takie dane w tej formie.</i>
Umiejętności szczegółowe		
Uczeń:	<ul style="list-style-type: none"> • zadaje proste pytania i udziela odpowiedzi na proste pytania w ramach wyuczonych zwrotów (np. <i>Jak ona ma na imię? Ile masz lat? Czyja to jest piłka?</i>), • potrafi przedstawić siebie i członków swojej rodziny oraz odpowiedzieć na bardzo proste pytania na ich temat, • potrafi się przywitać i pożegnać, podziękować i przeprosić • potrafi w prosty sposób zgłaszać swoje potrzeby (np. <i>Jestem głodny. Chcę do toalety.</i>), • stosuje formy grzecznościowe, 	Uczeń:
		<ul style="list-style-type: none"> • udziela podstawowych informacji na swój temat (np. dane osobowe), • potrafi podziękować i przeprosić za pomocą jednego lub kilku słów, • potrafi wyrazić sympatię za pomocą jednego lub kilku słów.

	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi zasygnalizować niezrozumienie. 	
--	--	--

5.3.3. Umiejętności mediacyjne

MEDIACJA	Ogólny opis umiejętności ucznia	
	A2	<p><i>Potrafi wybierać z krótkich tekstów kluczowe słowa, wyrażenia lub zdania i odtwarzać je w ramach ograniczonego zasobu środków językowych.</i></p> <p><i>Potrafi przepisywać krótkie teksty pisane przy użyciu liter drukowanych lub czytelnego pisma odręcznego.</i></p>
	A1	<p><i>Potrafi przepisywać pojedyncze słowa i krótkie teksty pisane w standardowej odmianie drukowanej.</i></p>
	Umiejętności szczegółowe	
<p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wynotować bardzo proste informacje z krótkiego tekstu słuchanego lub czytanego, • przepisywać znane mu wyrazy i proste zdania, • uzupełnić brakujące litery w znanych wyrazach, • uzupełnić brakujące wyrazy w zdaniu, • przepisać wyrazy w kolejności alfabetycznej, • przetłumaczyć znane mu polskie słowa i/lub zwroty na język, który zna lepiej. 		

5.4. Osiągnięcia uczniów w zakresie budowania i rozwijania komunikacyjnych kompetencji językowych w skali ogólnej ESOKJ

STOSOWANIE ŚRODKÓW JĘZYKOWYCH: ZAKRES OGÓLNY

A2	Uczeń: dysponuje podstawowym zasobem środków językowych, pozwalającym na radzenie sobie z komunikacją w przewidywanych sytuacjach życia codziennego, chociaż musi czasem ograniczać przekaz i szukać słów w pamięci.
	<p>Potrafi formułować krótkie stwierdzenia dotyczące codziennych, prostych potrzeb konkretnego rodzaju: danych osobowych, rutynowych czynności życia codziennego, pragnień i potrzeb, pytań o informację.</p> <p>Potrafi używać prostych wzorów zdań i komunikować się za pomocą zapamiętanych wyrażen, grup kilku słów i utartych formułek – na temat siebie i innych osób, tego czym się zajmują, miejsc, posiadanych rzeczy itp.</p> <p>Dysponuje ograniczonym zasobem krótkich, wyuczonych na pamięć wyrażen dotyczących prawdopodobnych sytuacji życiowych. W sytuacjach nietypowych występują częste załamania komunikacji i nieporozumienia.</p>
A1	Dysponuje bardzo podstawowym zasobem prostych wyrażen na temat własnej osoby i dotyczących konkretnych potrzeb.

ZAKRES SŁOWNICTWA: UCZEŃ	
A2	Dysponuje słownictwem wystarczającym, by uczestniczyć w rutynowych rozmowach na znane sobie tematy z życia codziennego.
	<p>Dysponuje słownictwem wystarczającym do wyrażania podstawowych potrzeb komunikacyjnych w życiu codziennym.</p> <p>Dysponuje słownictwem wystarczającym do zaspokojenia najważniejszych codziennych potrzeb komunikacyjnych.</p>
A1	Dysponuje podstawowym zasobem słownictwa, złożonym z pojedynczych słów lub wyrażen związanych z konkretnymi sytuacjami.

POPRAWNOŚĆ LEKSYKALNA: UCZEŃ	
A2	Potrafi posługiwać się wąskim zakresem słownictwa, związanym z konkretnymi potrzebami życia codziennego.
A1	(brak wskaźnika)

POPRAWNOŚĆ GRAMATYCZNA: UCZEŃ	
A2	Poprawnie używa prostych struktur, jednak systematycznie popełnia podstawowe błędy – np.: w użyciu form czasownika. Mimo to wypowiedź jest zazwyczaj zrozumiała.
A1	Wykazuje jedynie ograniczone opanowanie prostych struktur gramatycznych i wzorów zdaniowych – w ramach wyuczonego zasobu.

POPRAWNOŚĆ FONOLOGICZNA: UCZEŃ	
A2	Wymowa jest na ogół na tyle wyraźna, by zrozumieć wypowiedź, mimo wyraźnego obcego akcentu – rozmówcy muszą jednak co jakiś czas prosić o powtórzenie.
A1	Wymowa bardzo ograniczonego zakresu wyuczonych słów i wyrażeń jest – przy pewnym wysiłku – zrozumiała przez rodzimego użytkownika języka, przywykłego do rozmówców z tej grupy językowej.

6. PROCEDURY OSIĄGANIA SZCZEGÓŁOWYCH CELÓW

6.1. Założenia metodyczne

Program zakłada, że:

kształcenie

- ma charakter holistyczny i pobudza różne rodzaje aktywności dziecka (percepcyjną, motoryczną, umysłową, emocjonalno-motywacyjną), umożliwiając wielostronne doświadczanie i poznawanie świata,
- łączy nauczanie sterowane z naturalnymi sposobami uczenia się przez dziecko ,
- łączy doświadczenia dzieci z szkoły miejscowej i polskojęzycznej, zapewniając uczniom poczucie spójności wiedzy i umiejętności, zdobywanych w każdej ze szkół,

nauczyciel

- pełni bardzo ważną rolę – opiekuna i przewodnika (na wzór rodziców), ułatwiającego odkrywanie nowych znaczeń i stymulującego komunikację,
- motywuje i zachęca do samodzielności,

uczeń

- jest w centrum działań dydaktycznych i wychowawczych,
- uczy się współodpowiedzialności za przebieg i efekty procesu kształcenia,

rodzice

- dbają o stworzenie dzieciom sprzyjających warunków do rozwoju dwujęzycznego: umożliwiają im regularne używanie dwóch języków, lecz nie wywierają na dzieciach presji związanej z komunikowaniem się w tych językach oraz prezentują pozytywne postawy zarówno wobec dziecka, jak i języków, których ono używa,
- są czynnie zaangażowani w proces kształcenia językowo-kulturowego dzieci i są otwarci na inicjatywy szkoły.

Program uznaje, że dzieci:

- uczą się języka poprzez **działanie**, w sposób **indukcyjny, multisensoryczny i kinestetyczny**
- odkrywają znaczenia poprzez zabawę i w interakcji z otoczeniem
- cechuje potrzeba akceptacji, poczucia bezpieczeństwa, zadowolenia i sukcesu, dlatego niezbędne jest ciągle dostarczanie im pozytywnych wzmocnień i zapewnienie życzliwej, wspierającej atmosfery na lekcji
- wymagają zindywidualizowanego podejścia metodycznego ze względu na ich zróżnicowane osobowości, talenty czy rodzaje inteligencji (językowa, matematyczna, przyrodnicza, muzyczna, wizualno-przestrzenna, interpersonalna, intrapersonalna, kinestetyczna)
- bardzo dużo rozumieją z kontekstu, jeśli jest on czytelny
- są z natury otwarte na nowe sytuacje, cechuje je spontaniczna gotowość do uczenia się
- charakteryzuje myślenie konkretne, pamięć mechaniczna i krótkie odcinki koncentracji
- charakteryzują spontaniczne reakcje emocjonalne, brak lęku przed błędem i upodobanie do zabawy
- mogą potrzebować tzw. okresu ciszy na początku nauki języka, a więc osłuchiwania się z nim bez konieczności samodzielnego tworzenia jakichkolwiek wypowiedzi

Program nie zaleca jednej metody nauczania/uczenia się języka polskiego jako języka dziedziczonego. Złożoność samego procesu uczenia się oraz bardzo zróżnicowane warunki pracy polskich szkół za granicą uniemożliwiają przyjęcie uniwersalnej metody. Niemniej jednak program odwołuje się do **niektórych** założeń **wybranych** koncepcji metodycznych, rozpowszechnionych w kształceniu językowym dzieci, proponując tym samym eklektyczne podejście do nauczania języka polskiego jako języka dziedziczonego. Wśród wspomnianych koncepcji metodycznych wyróżnić należy:

- **metodę naturalną**, w której
 - język poznajemy odkrywając jego znaczenie, a nie analizując struktury gramatyczne

- uczenie się ma charakter sytuacyjny i powinno przebiegać w warunkach możliwie najbardziej zbliżonych do procesu akwizycji języka pierwszego – najpierw systematycznego osłuchiwanie się z językiem (rozwój słuchu fonematycznego, percepcji i rozumienia), następnie poznawania jego znaczenia i wreszcie stopniowego tworzenia samodzielnych komunikatów.
- **metodę reagowania całym ciałem**, w której
 - respektuje się okres ciszy, przygotowujący uczniów do etapu produkcji językowej
 - reakcję słowną poprzedza niewerbalna reakcja ciała i zrozumienie komunikatu w działaniu (kinestetyczny styl uczenia się)
 - przyrost umiejętności językowych ma charakter stopniowy i dokonuje się kompleksowo
- **metodę audiolingwalną**, w której
 - proces interioryzacji zachodzi drogą kształtowania nawyków językowych poprzez wielokrotne powtarzanie słów i innych wzorów wypowiedzi, niezbędnych do komunikowania się
- **podejście komunikacyjne**, w którym
 - podkreślony jest społeczny aspekt nauki języka i znaczenie środowiska człowieka jako źródła interakcji i informacji zwrotnych, stymulujących proces uczenia się języka
 - uczenie się odbywa się w interakcji, poprzez działanie i rozwiązywanie zadań
 - dobór treści nauczania jest podyktowany funkcjonalnością i użytecznością komunikacyjną i odwołuje się do potrzeb i możliwości uczniów
 - wzorce strukturalne są wbudowane w ćwiczenia komunikacyjne ukierunkowane na treść (znaczenie)
 - dopuszcza się błędy językowe, które nie uniemożliwiają zrozumienia treści komunikatu
 - organizacja treści nauczania ma charakter spiralny
 - ćwiczenia i zadania zorientowane są na rozwój czterech sprawności oraz opanowanie przez uczącego się podsystemów języka

- język i kultura są ze sobą blisko związane, dlatego należy dostarczyć uczącym się bogaty kulturowo *input* i wprowadzać do lekcji elementy realioznawcze
- zwraca się uwagę na opracowanie graficzne materiałów dydaktycznych, uznawane za niemal tak samo ważne jak prezentowane w podręczniku treści
- **podejście zadaniowe**, w którym
 - nacisk położony jest na działanie i rozwiązywanie problemów w warunkach pozaszkolnych (działanie społeczne, w grupie)
 - ważne jest łączenie kompetencji językowych i ogólnych: nowe zadania, przed jakimi stają uczniowie, wymagają wykorzystania przez nich nie tylko aktualnych umiejętności językowych, ale także zdobytej wcześniej wiedzy i doświadczeń
 - kluczowe znaczenie dla efektywności procesu uczenia się ma rozwijanie kompetencji strategicznych uczniów
 - odwołuje się do metody projektu, ukierunkowanej na działanie wspólne, zespołowe
- **zintegrowane nauczanie przedmiotowo-językowe** (*Content and Language Integrated Learning CLIL*), w którym nauczanie innych przedmiotów odbywa się za pośrednictwem języka docelowego lub też na lekcji językowej wprowadzane są treści z innych obszarów wiedzy
- **nauczanie języków wspomagane komputerowo** (*computer-assisted language learning - CALL*), którego celem jest
 - wykorzystanie nowoczesnych technologii komunikacyjnych do zachowania języków dziedzicznych, zwłaszcza w szkołach etnicznych i pracy językowej w domu
 - stworzenie nieograniczonego dostępu do nauczanego języka, by w konsekwencji zwiększyć zakres jego użycia w celach komunikacyjnych

6.2. Techniki nauczania

Jednym z warunków powodzenia w pracy z dziećmi jest dobór zróżnicowanych technik nauczania/uczenia się, zarówno na etapie prezentacji, jak i utrwalania czy praktyki językowej.

6.2.1. Ćwiczenie percepcji i wymowy

Nauka wymowy ma miejsce już od pierwszego kontaktu z językiem i wymaga ćwiczenia artykulacji słów w stopniu, który nie uniemożliwi ich rozumienia. Na początkowym etapie uczenia się może ona jednak utrudniać jeszcze komunikację. By ograniczyć takie sytuacje, zaleca się włączanie do lekcji krótkich, ale systematycznych ćwiczeń rozwijających słuch fonematyczny i kształcących prawidłową artykulację. Jak ocenia L. Madelska (2010: 5) „dla dzieci z polskich rodzin, żyjących w środowisku wielojęzycznym, szczególnie trudne jest odróżnianie głosek *ś, ź, ć, dź* od głosek *sz, ż, cz, dż*. W zakresie samogłosek najtrudniejsze jest odróżnianie *i* od *y*, a na końcu wyrazów (w wygłosie) może też dochodzić do mylenia *i : y : e*“. Umiejętność rozróżniania dźwięków, a następnie ich poprawnej wymowy umożliwia nie tylko rozumienie wypowiedzi i ustną komunikację, ale i właściwy rozwój innych sprawności językowych: czytania i pisanie. Do najbardziej rozpowszechnionych technik ćwiczenia percepcji i wymowy należą:

- ćwiczenia w obrębie par minimalnych (np. *kasa-kasza; kasza-Kasia; domy-tomy*)
- powtarzanie pojedynczych wyrazów
- wszelkie ćwiczenia imitujące wzorcowe wypowiedzi

6.2.2. Nauka słownictwa i opanowanie struktur językowych

Opanowanie słownictwa i struktur językowych odbywa się najpierw w sposób bierny. Ten etap ogranicza się do rozpoznawania i rozumienia słów oraz zwrotów. Etap czynnej akwizycji językowej jest późniejszy i trudniejszy: wymaga użycia języka w komunikacji. Na tym etapie możliwe jest także mieszanie przez dzieci słów z różnych języków, które znają, dotyczy to zwłaszcza dzieci dwujęzycznych. Pełny proces akwizycji leksykalnej prowadzi od biernego uczenia się słownictwa aż po samodzielną produkcję pisemną. Może obejmować nawet kilka lat nauki języka i przedstawia się następująco:

- rozpoznawanie słów ze słuchu,
- rozumienie znaczenia na podstawie kontekstu,
- ich poprawna artykulacja,
- używanie słów w komunikacji, stosownie do kontekstu, wyrażanej intencji oraz poprawności gramatycznej,

- rozpoznawanie graficznej formy słów, poznanych wcześniej drogą audialną,
- umiejętność kopiowania znanych słów,
- umiejętność ich samodzielnego zapisu.

Przyswajane w danym kontekście słownictwo, określone katalogiem tematycznym dla poziomu A1 i A2, można rozwijać za pomocą następujących technik:

- demonstracja za pomocą:
 - kart obrazkowych,
 - zdjęć i rysunków,
 - gestów i mimiki,
 - rekwizytów,
 - dźwięków,
- gry typu *bingo, lotto, memory, domino, Piotruś*,
- rysowanie na tablicy,
- grupowanie słów, które się rymują,
- rozpoznawanie nazw przedmiotów po dotyku, zapachu,
- tworzenie słów od liter imienia, nazwiska dziecka i członków jego rodziny,
- tworzenie zbiorów słów, tematycznie ze sobą powiązanych,
- wskazywanie wyrazów przeciwstawnych lub synonimicznych,
- kalambury,
- krzyżówki,
- rebusy,
- zgadywanki,
- łączenie wyrazów z obrazkami,
- podpisywanie obrazków,
- łączenie sylab i tworzenie słów,
- skreślanie wyrazów niepasujących do pozostałych,
- wskazywanie różnic na obrazkach,
- uzupełnianie zdań,
- imitacja,
- wcielanie się w role w minidialogach.

Znajomość leksyki jest warunkiem opanowania bardziej złożonych struktur językowych. Proces ten przebiega trójfazowo. Poszczególne etapy to:

- znajomość pojedynczych słów w formach podstawowych,
- rozpoznawanie ich w szerszym kontekście i w zróżnicowanych formach,
- użycie językowe w szerszym kontekście i w zróżnicowanych formach.

Jednym z ważniejszych elementów efektywnego nauczania/uczenia się jest dostarczanie uczniom **informacji zwrotnej** dotyczącej zdobywanych przez nich umiejętności. Jedną z form przekazu jest bieżąca kontrola i poprawa błędów. Program zaleca taki sposób poprawy błędów, który jest odzwierciedleniem naturalnej komunikacji – na wzór matek uczących dzieci pierwszego języka. Odpowiada to pojęciu budowania rusztowania w koncepcji L. Wygotskiego (*scaffolding*), które ma służyć samodzielnej i poprawnej produkcji w sprzyjających warunkach i życzliwej atmosferze. Przykładowy dialog ilustrujący budowanie rusztowania w procesie akwizycji językowej:

Małgosia: *Proszę pani! Upadało się!*

Pani: *Co się stało?*

Małgosia: *Tu, tu! Upadało się!*

Pani: *Upadło?*

Małgosia: *Taak...*

Pani: *A co upadło?*

Małgosia: *Kółko.*

Pani: *Kółko upadło?*

Małgosia: *ee.. kółko ... upadło.*

Pani: *No tak. Kółko upadło. Nic nie szkodzi. Zaraz je podniesiemy. Antosiu, pomożesz nam?*

Taki sposób korekty błędów stwarza bardzo dobre warunki dla prawdziwego odkrywania reguł języka, istniejących już w umyśle dziecka, a także poszerzania ich o nowe elementy czy kontekst użycia. Bazuje przy tym na naturalnym języku, który w rzeczywistej komunikacji obfituje w powtórzenia i przekształcenia.

6.2.3. Rozumienie ze słuchu

Umiejętność rozumienia ze słuchu poprzedza zdolność do mówienia, czytania i pisanie w każdym języku. W przypadku uczniów dwujęzycznych jest często umiejętnością najlepiej rozwiniętą – bardzo dużo rozumieją (słyszając język w domu), mają natomiast trudności z produkcją językową, wybierając wówczas język kraju zamieszkania. Ćwiczenie słuchania na lekcji jest jednak niezbędnym elementem procesu opanowania języka we wszystkich jego aspektach. Może być także źródłem dumy dziecka z posiadanych umiejętności, dostarczać mu satysfakcji, wiary we własne możliwości i motywować do dalszej nauki.

Przykładowe techniki rozwijania sprawności rozumienia ze słuchu:

- wykonywanie poleceń i instrukcji nauczyciela,
- dopasowywanie obrazków lub zdjęć do usłyszanych wypowiedzi,
- kolorowanie lub rysowanie zgodnie z usłyszonym opisem/instrukcją,
- wskazywanie, zakreślanie, podkreślanie, zaznaczanie rysunków usłyszanych w nagraniu lub głośno nazwanych/opisanych przez nauczyciela,
- układanie lub numerowanie obrazków zgodnie z treścią nagrania,
- ustalanie, czy usłyszane informacje są prawdziwe czy fałszywe,
- odpowiadanie na pytania do usłyszanych historyjek,
- notowanie bardzo prostych informacji na podstawie usłyszanych wypowiedzi,
- słuchanie i powtarzanie za nagraniem (piosenki, rymowanki, wypowiedzi bohatera historyjki).

6.2.4. Wypowiedź ustna

Na początkowym etapie nauki umiejętność mówienia ogranicza się do krótkich reakcji słownych oraz imitowania gotowych wzorów wypowiedzi. Z czasem rozwija się zdolność do spontanicznego wypowiadania się, ale wciąż w ograniczonym zakresie, przy użyciu prostych zwrotów i wyrażen, opisujących świat dziecka. Słowa i zwroty mogą być ciągle zniekształcane fonetycznie, używane niegrammatycznie i łączone z wyrażeniami z języka, które dziecko zna lepiej niż język polski. Jest to naturalny etap opanowywania drugiego języka. Bardzo ważne jest wspieranie i docenianie przez nauczyciela każdej

próby mówienia dziecka i brak presji, by mówiło, zwłaszcza jeśli nie jest na to gotowe. To jeden z podstawowych warunków tzw. zdrowej dwujęzyczności (*healthy biligualism*). Wśród technik rozwijających umiejętność mówienia możemy wyróżnić:

- recytowanie rymowanek i wierszyków,
- śpiewanie piosenek,
- chóralne powtarzanie,
- zadawanie pytań i odpowiadanie na pytania techniką „łańcuszka“,
- gry i zabawy z elementami mówienia,
- ćwiczenia z luką informacyjną,
- wcielanie się w role bohaterów historyjek,
- odgrywanie ról w zabawach tematycznych,
- ustne opisywanie, porównywanie i opowiadanie.

6.2.5. Czytanie ze zrozumieniem

Uczniowie polskiego pochodzenia nierzadko uczą się czytać i pisać w języku miejscowym wcześniej niż po polsku, ponieważ obowiązek szkolny przypada w innych krajach zwykle wcześniej niż w Polsce. W przypadku czytania po polsku często jest jednak inaczej – dzieci uczą się tej umiejętności wraz z przyjściem do polskiej szkoły, szczególnie gdy są na poziomie biegłości językowej „A”. Metody nauki czytania można podzielić na 4 podstawowe typy: analityczny, syntetyczny, globalny i mieszany (eklektyczny). Metoda analityczna opiera się na umiejętności przeczytania wyrazu i jego analizie dźwiękowo-literowej. Jej przeciwieństwem jest synteza, a więc rozpoczynanie od dekodowania liter, by następnie łączyć je w sylaby i wyrazy. Metoda globalna traktuje wyraz, zwrot, zdanie jako graficzny obraz znaczenia. Stąd też uczniowie rozpoczynają naukę czytania od wzrokowego zapamiętywania: patrzenia na wyraz (ciąg wyrazów), identyfikowania go (ich) z obrazkiem, który opisuje (opisują) i odczytywania znaczenia. W podejściu eklektycznym stosuje się różne sposoby (analityczny, syntetyczny, analityczno-syntetyczny, globalny), co ma ułatwić osiągnąć biegłość w czytaniu uczniom o zróżnicowanych potrzebach i możliwościach. Program nie zaleca jednej metody lektury tekstów. Proponuje raczej wybór jednej lub kilku z wyżej wymienionych i dostosowanie ich do warunków pracy z dzieckiem dwujęzycznym. Bez względu na

przyjętą metodę nauki czytania, zakłada się konieczność przestrzegania kilku uniwersalnych zasad:

- uczniowie muszą zapoznać się najpierw ze słuchu z wyrazami, zdaniami i tekstami, które będą czytać,
- graficzna prezentacja wyrazów i zdań powinna być poprzedzona ćwiczeniami utrwalającymi słownictwo, którego one dotyczą,
- na początkowym etapie nauki ważne jest przede wszystkim zaznajomienie się z polskojęzycznym tekstem, dopasowanie wyrazów i zdań do dobrze już znanych ze słuchu i rozumianych słów oraz wypowiedzi,
- w następnej kolejności należy skoncentrować się na rozwijaniu umiejętności czytania ze zrozumieniem krótkich i prostych tekstów.

Przykładowe techniki kształtujące i rozwijające sprawność czytania w języku polskim jako drugim:

- łączenie wyrazów i zdań z obrazkiem, ilustracją lub zdjęciem,
- łączenie ze sobą fragmentów wyrazów i zwrotów,
- kolorowanie, zakreślanie, zaznaczanie, numerowanie obrazków ilustrujących treść tekstów,
- wykonywanie pisemnych instrukcji, zamieszczonych w podręczniku i/lub zeszytach ćwiczeń,
- wyszukiwanie i zaznaczanie wyrazów lub zdań w tekście,
- decydowanie na podstawie ilustracji, czy dołączone do niej zdania są prawdziwe, czy fałszywe,
- wykreślanie wyrazów niepasujących do pozostałych,
- ćwiczenia typu wielokrotny wybór,
- układanie w kolejności rozsypanek wyrazowych,
- odczytywanie dialogów z podziałem na role,
- odpowiadanie na pytania do tekstu.

6.2.6. Wypowiedź pisemna

Kształcenie umiejętności pisania jest szczególnym zadaniem pedagogicznym, szczególnie w warunkach emigracyjnych. Wymaga oddzielnych i długofalowych ćwiczeń ukierunkowanych zarówno na techniczną stronę tej umiejętności (stosowanie

poprawnego zapisu polskich wielkich i małych liter, łączenie liter w piśmie odręcznym), jak i na umiejętność kompozycji prostych dziecięcych tekstów, a więc pisanie twórcze. Początkowo sprawność pisania jest jednak ograniczona wyłącznie do kopiowania według wzoru i pisania odtwórczego, najpierw na poziomie wyrazu, następnie zdania i wreszcie krótkiego tekstu.

Do podstawowych technik opanowywania tej umiejętności należą:

- uzupełnianie liter w wyrazach,
- uzupełnianie fragmentów wyrazów,
- uzupełnianie wyrazów w zdaniach,
- rozwiązywanie krzyżówek,
- zapisywanie imion, liczb,
- podpisywanie obrazków,
- pisemne odszyfrowywanie kodów literowych,
- układanie zdań z rozsypanki wyrazowej i ich zapisywanie,
- pisemne odpowiadanie na pytania (według wzoru).

Pisanie twórcze można ćwiczyć, dostarczając uczniom różnorodnych bodźców, które staną się podstawą wypowiedzi pisemnej: obrazki, zdjęcia, ilustracje w książeczkach, fragmenty filmów animowanych i in. Wśród form pisemnych tworzonych w określonym celu, przyjaznych dzieciom i mających praktyczne zastosowanie w ich życiu możemy wyróżnić podpisy pod własnymi rysunkami, miniksiążeczki, smsy, krótkie listy i notatki, plany lekcji, zaproszenia i podziękowania, życzenia urodzinowe, imieninowe i świąteczne, pytania do wywiadu z ulubionym aktorem, sportowcem, opisy ukochanych osób, zwierząt i miejsc itp.

6.2.7. Podejście strategiczne do nauki języka

Kształcenie umiejętności stosowania strategii w procesie uczenia się jest bardzo ważnym elementem nauczania dzieci, ułatwiającym im przyszłą, samodzielną naukę. Nawet jeśli młodsi uczniowie na początku nie do końca świadomie stosują określone strategie ucząc się języka, kształtują dobre nawyki, które będą procentować w przyszłości. Rolą nauczyciela jest m.in.:

- uczenie, jak w sposób werbalny i niewerbalny sygnalizować niezrozumienie,
- pokazywanie, jak domyślać się znaczenia słów i zwrotów,
- uczenie, jak zastępować nieznaną słowo znanym,
- uczenie, że można pokazać lub opisać coś, czego nie umiemy nazwać jednym słowem,
- zachęcanie do przewidywania treści historyjek, tekstów i wypowiedzi,
- uczenie korzystania ze słowników obrazkowych i Internetu,
- pomoc w tworzeniu własnych list słów i minisłowniczków,
- umożliwianie refleksji nad procesem uczenia się.

6.2.8. Podejście ludyczne do nauki języka

Stosowanie w pracy z dziećmi metod alternatywnych w sposób naturalny sprzyja wykorzystywaniu na lekcjach technik ludycznych, czyli zabaw i gier, dominujących w nauczaniu (uczeniu się) najmłodszych. Wszechstronna aktywność dziecka wyraża się bowiem najpełniej właśnie poprzez zabawę, do której jest ono wewnętrznie motywowane, i która jest dla niego sposobem poznawania świata. Do zalet technik ludycznych zaliczyć należy następujące:

- zapewniają koncentrację uwagi dzieci i dostarczenie im dobrej zabawy podczas nauki,
- bawiąc się dzieci używają języka spontanicznie i bez większego wysiłku,
- dodają różnorodności poszczególnym czynnościom na lekcji,
- pozwalają zmienić bieg lekcji i wyzwolić dodatkową energię u dzieci,
- zapewniają nieuświadomioną, mimowolną naukę języka,
- zachęcają do czynnego uczestnictwa dzieci nieśmiałe.

Zabawa stymuluje nie tylko rozwój poznawczy dziecka, ale także społeczny i emocjonalny, dlatego powinna być szeroko wykorzystywana w procesie dydaktycznym. „Wszelkie **działanie** zachodzące **podczas zabawy** jest aktywnym, odkrywczym i ustrukturalizowanym uczeniem się, przynoszącym zadowolenie i rozpoczynającym nowy proces poznawczy. [...] W działaniu dziecka podczas zabawy kształtują się organizacyjne struktury myślenia i postępowania, które mają swe znaczenie dla przyszłej nauki szkolnej. Zróżnicowane postrzeganie, kierowanie uwagi na określone problemy, ćwiczenie wytrwałości w działaniu, kształcenie pamięci,

przyporządkowywanie i kategoryzacja, zachowanie umożliwiające rozwiązywanie problemów, zdobywanie wiedzy, wyjaśnianie symboli, znaków i gestów, przewycięzanie egocentryzmu – tego właśnie dzieci uczą się podczas zabawy” (J. Brzeziński 1987: 117-118). W procesie nauczania/uczenia się języka, zabawa jako aktywność dobrze znana dziecku jest skuteczną formą łączenia produkcji językowej z czynnościami motorycznymi. Motywuje i stymuluje postępy w opanowaniu języka. Dzieci, nie czując wewnętrznej potrzeby uczenia się drugiego języka, mogą odbierać tradycyjne ćwiczenia jako nużące i mało przydatne.

Lista gier i zabaw, które mogą być z powodzeniem wykorzystywane na lekcji języka jest długa i niejednokrotnie zależy od pomysłowości nauczyciela. T. Siek-Piskozub (2001: 184-185) proponuje następującą klasyfikację, do której program także się odwołuje:

- „równoległe zabawy i gry ruchowe powiązane z werbalizacją wykonywanych działań (np. ćwiczenia polegające na demonstracji zrozumienia komunikatu ciałem i mimiką),
- równoległe lub koordynacyjne zabawy konstrukcyjne, w których obok recepcyjnych sprawności angażowane są też czynności motoryczne (np. układanie wzorów z pomocą kolorowych patyczków do liczenia zgodnie z poleceniami nauczyciela),
- kooperacyjne zabawy tematyczne związane z dobrze znanymi dzieciom rolami społecznymi (w sklepie, szkole, na podwórku itp.),
- zabawy asocjacyjne, np. karciane, planszowe i werbalne, których celem jest np. poznanie kontrastów, klasyfikowanie słownictwa, polegające na przypominaniu słownictwa na określony temat (konkursy na znajomość słów, łączenie słów w kategorie, zastosowanie wylosowanego słowa w kontekście, zgadywanki itp.),
- równoległe zabawy o charakterze muzyczno-literackim (piosenki, wierszyki, rymowanki, wyliczanki), niekiedy połączone z wykonaniem czynności – ilustrowaniem sytuacji gestami, odliczaniem,
- zabawy samotne jak gry umysłowe: rebusy, diagramy literowe, krzyżówki powiązane z przerobionymi treściami (słownictwem, gramatyką, informacjami zwartymi w tekstach)“.

Wśród technik ludycznych szczególną rolę w pracy z dziećmi do 10. roku życia pełnią wszelkie formy uczenia się połączone z muzyką – piosenki, rymowanki, taniec, czy

drama. Największą wartość dydaktyczną mają wówczas, gdy ich treść współbrzmi z tematyką lekcji, poznawanym słownictwem, zainteresowaniami i przeżyciami dzieci oraz ich możliwościami głosowymi czy ruchowymi.

6.2.9. Podejście narracyjne do nauki języka

Ostatnim z omawianych tutaj w sposób bardziej szczegółowy sposobów pracy z dziećmi jest podejście narracyjne (*story approach*), wykorzystywane często w metodach immersyjnych. Na zalety wykorzystywania autentycznych tekstów (bajek, historii, opowiadań) w kształceniu językowym dzieci zwraca uwagę J. Iluk (2002). Podkreśla, że wspomagają one proces mimowolnego zapamiętywania, zwiększają koncentrację, odpowiadają potrzebom dzieci i mają duży potencjał motywacyjny i uczuciowy, ponieważ wywołują zazwyczaj silne emocje: napięcie, oczekiwanie, radość, rozczarowanie, ulgę. Dzięki temu rozbudzają wyobraźnię i prowokują do wymyślania własnych historii. „Pozwalają zdobyć dzieciom informacje o innych krajach, ludziach i formach życia. Mogą aktywnie wpłynąć na procesy kształtowania się poglądów lub być źródłem refleksji nad odmiennością kultur. Stwarzają [...] doskonałą okazję do dzielenia się swoimi doświadczeniami, spostrzeżeniami i ocenami, [...] umożliwiają identyfikację z bohaterami” (tamże: 106-107). Teksty narracyjne stwarzają także możliwość stosowania technik teatralnych. A. Kaczmarek (2005) omawiając wybrane programy kształcenia językowego dzieci w Niemczech, sporo miejsca poświęca charakterystyce technik narracyjnych, dla których punktem wyjścia są znane dziecku sytuacje z życia codziennego. Techniki te – oparte są na globalnej symulacji – prowokują interakcje, odwołują się do pozawerbalnych środków wyrazu, stwarzają przyjazną atmosferę w klasie, pobudzają ciekawość poznawczą dzieci, angażują je emocjonalnie. „Wszyscy dobrze wiemy, że dzieci uwielbiają słuchać (i oglądać) historie, które pobudzają ich wyobraźnię. Równie chętnie biorą udział w zabawach i scenkach, w których mogą naśladować obserwowane wypowiedzi i zachowania. Struktura i treść narracji pozwalają przy tym na wprowadzanie i wyróżnianie określonego materiału językowego (zarówno strukturalnego, leksykalnego, jak i fonetycznego), a także treści niejęzykowych (dotyczących wiedzy o świecie)” (tamże: 29). Warunkiem zastosowania autentycznych tekstów w praktyce nauczania jest jednak dostosowanie ich poziomu językowego do możliwości odbioru uczniów, ich zainteresowań i potrzeb. Stopień trudności tekstów może wykraczać nieco ponad umiejętności uczniów,

jeśli – zgodnie z hipotezą inputu S. Krashena (i+1) – nabywanie języka odbywa się dodatkowo za pośrednictwem kontekstu i informacji pozajęzykowych.

6.3. Indywidualizacja nauczania

Idea klas homogenicznych pod względem wiedzy i umiejętności uczniów, ich sposobu zachowania, uczenia się, zainteresowań czy motywacji jest kusząca zarówno dla nauczyciela, który pracuje z uczniami, jak i dla szkoły która ten proces umożliwia i organizuje. Jest to jednak obraz idealny. Realny obraz klasy/szkoły pokazuje duże zróżnicowanie uczniów pod wieloma względami. I to właśnie te różnice są czymś naturalnym, a nie ich brak. Jedne mają charakter środowiskowy, inne indywidualny (płeć, zainteresowania, typ inteligencji, style poznawcze, preferencje sensoryczne, tempo opanowywania poszczególnych umiejętności, strategie uczenia się, osobowość, temperament i in.). W przypadku szkół polskich za granicą dodatkową cechą różnicującą uczniów w klasie może być także poziom znajomości języka etnicznego. W takich przypadkach program zaleca naprzemienne stosowanie kilku strategii, wykorzystywanych w pracy z uczniami o heterogenicznych umiejętnościach językowych:

- różnicowanie materiału wyjściowego pod względem stopnia biegłości językowej (ćwiczenia o różnym stopniu trudności)
- pracę w grupach o porównywalnych umiejętnościach
- odwoływanie się do pomocy koleżeńskiej

6.4. Wdrażanie do autonomii

Nauczanie wczesnoszkolne ma charakter propedeutyczny – wprowadzający i usprawniający do dalszej nauki, także w zakresie refleksji nad przebiegiem procesu uczenia się i kształcenia poczucia współodpowiedzialności za jego efekty. Wyrabianie nawyków samokształceniowych jest jednym z ważniejszych zadań pedagogicznych, zwłaszcza w warunkach emigracyjnych. Wymaga jednak odpowiedniego przygotowania i wspólnej refleksji nad sposobami uczenia się, które przynoszą najlepsze rezultaty i/lub są przez dzieci najchętniej wybierane. Poza dyskusją nad tym, a **w jaki sposób** dzieci rozwiązują poszczególne zdania, **co** stanowi dla nich trudność lub też jest łatwe i **jakie są** tego **przyczyny**, pomocne są także karty do analizy sposobów uczenia się, na których uczniowie graficznie zaznaczają ulubione sposoby pracy na lekcji. Przykład takiej karty

został opracowany na podstawie konspektu lekcji, zamieszczonego w niniejszym programie w rozdziale 6.5.:

Na lekcji lubię...	 uwielbiam	 bardzo lubię	 lubię
<ul style="list-style-type: none"> • śpiewać piosenki. 			
<ul style="list-style-type: none"> • oglądać filmy. 			
<ul style="list-style-type: none"> • odpowiadać na pytania pani/pana i kolegów. 			
<ul style="list-style-type: none"> • szukać różnych miejsc na mapie. 			
<ul style="list-style-type: none"> • zadawać innym pytania i zapisywać odpowiedzi. 			
<ul style="list-style-type: none"> • opisywać pigwinka i inne zwierzęta. 			
<ul style="list-style-type: none"> • słuchać historyjek o różnych kontynentach i krajach. 			
<ul style="list-style-type: none"> • oglądać pocztówki z różnych miejsc na świecie. 			
<ul style="list-style-type: none"> • uczestniczyć w konkursach. 			
<ul style="list-style-type: none"> • przeprowadzać sondę wśród kolegów. 			
<ul style="list-style-type: none"> • układać puzzle. 			
<ul style="list-style-type: none"> • oglądać zdjęcia i obrazki. 			
<ul style="list-style-type: none"> • kolorować rysunki. 			
<ul style="list-style-type: none"> • grać w kalambury. 			
<ul style="list-style-type: none"> • podpisywać obrazki. 			
<ul style="list-style-type: none"> • przygotowywać się do realizacji mini- 			

projektu.

.....
mój podpis

.....
podpis Mamy lub Taty

.....
podpis Nauczyciela

6.5. Planowanie dydaktyczne

Planowanie ma charakter wielopoziomowy i jest jednym z najważniejszych czynności, które nauczyciel podejmuje organizując pracę swoją i uczniów. Wpływa ono na jakość działań dydaktycznych i decyduje o efektach procesu nauczania/uczenia się. Decyzje nauczyciela dotyczące planowania poszczególnych zajęć powinny być poprzedzone analizą i wyborem określonych dokumentów lub ich stworzeniem w przypadku programu nauczania. Dokumenty te składają się na spójny obraz planowania dydaktycznego. Jego hierarchiczny układ ilustruje poniższa tabela (I. Janowska 2010: 12-13):

	Dokumenty europejskie, np. ESOKJ, <i>Europejskie portfolio językowe</i> , systemy ewaluacji, np. ALTE ³ .
	Rozporządzenia, przepisy, wytyczne krajowe: podstawa programowa, standardy wymagań egzaminacyjnych, certyfikacja etc.
	Programy: szkolny, placówki, instytucji kształcącej.

³ ALTE – The Association of Language Testers in Europe.

	 Programy nauczania poszczególnych przedmiotów, blokowe, zintegrowane .
	Programy roczne, semestralne, całego kursu.
	Plan wynikowy – obejmuje dział programowy, moduł lub kilkugodzinną jednostkę tematyczną przedmiotu.
	Plan jednostki lekcyjnej (scenariusz, konspekt lekcji – zajęć z języka obcego).
	Ciągi zadań lub zadania złożone i proste, wchodzące w zakres jakiegoś szerszego planu.

Indywidualne planowanie nauczyciela obejmuje zarówno planowanie roku szkolnego (skala makro), jak i czynności dydaktyczne podczas lekcji (skala mikro). Twórczo podchodząc do oficjalnych dokumentów, nauczyciel **modyfikuje** je **wedle potrzeb** i możliwości uczniów, własnych, warunków szkolnych i miejscowych itd., przy równoczesnym zachowaniu ogólnych ram formalnego kształcenia (tamże, s. 13).

Przy planowaniu jednostek lekcyjnych program zaleca stosowanie kilku ogólnych zasad, które na trwałe obecne są we współczesnej dydaktyce językowej, skoncentrowanej na najmłodszych uczniach. Wśród nich należy wyróżnić dbałość o (M. Szpotowicz, M. Szulc-Kurpaska 2005: 58-59):

- **rutynę** podczas lekcji – jest niezbędna w pracy z dziećmi; pozwala zorganizować zajęcia w podobny i przewidywalny dla dzieci sposób (występowanie po sobie poszczególnych etapów/faz lekcji), dając im tym samym poczucie bezpieczeństwa
- właściwe **zarządzanie czasem** – lekcje powinny składać się z serii niedługich zadań (5-10 minut), pozwoli to utrzymać krótkotrwałą uwagę dzieci na całym zadaniu

- **różnorodność** zaplanowanych ćwiczeń – należy zmieniać techniki, za pomocą których przeprowadzane są zadania, by utrzymać zainteresowanie dzieci i móc odwoływać się do ich zróżnicowanych potrzeb i możliwości
- właściwy **dobór ćwiczeń** – ćwiczenia powinny być ze sobą tematycznie powiązane i w sposób zaplanowany wynikać z siebie; należy unikać przypadkowości tematycznej ćwiczeń; ważne jest także, by znalazły się wśród nich zarówno ćwiczenia, które zaspokoją potrzebę ruchu dziecka, jak i te, które służą wyciszeniu i skupieniu

Nauczyciele pracujący w polskich szkołach za granicą mają do zagospodarowania zaledwie kilka godzin tygodniowo, które są często zablokowane jednego dnia. Planując taki cykl lekcji dobrze jest uwzględnić kilka faz, które umożliwiają prawidłowy przebieg procesu nauczania/uczenia się, i które powinny być widoczne w zaplanowanym cyklu zajęć (I. Janowska 2010):

ETAP I – **przygotowanie** do zajęć (przywitanie się z dziećmi, sprawdzenie zadania domowego, rozgrzewka językowa i wprowadzenie do lekcji);

ETAP II – **odkrywanie**/prezentacja nowych treści w czytelnym dla dzieci kontekście i z wykorzystaniem różnorodnych materiałów, ilustrowanych wprowadzane elementy języka (piosenki lub inne nagrania, karty obrazkowe, rekwizyty, maskotki klasowe i in.);

ETAP III – **przyswajanie** i **utrwalanie** poznanych elementów języka za pomocą zróżnicowanych ćwiczeń, gier i zabaw leksykalnych i komunikacyjnych;

ETAP IV – **transfer**, czyli użycie poznanych elementów języka w szerszym, innym niż we wcześniejszych fazach lekcji kontekście, co pozwala na łączenie posiadanych już umiejętności z nowymi kompetencjami;

ETAP V – **ewaluacja**, czyli podsumowanie zdobytej wiedzy i umiejętności oraz określenie czego dzieci się nauczyły podczas zajęć, co było dla nich łatwe lub trudne i należy do tego powrócić podczas kolejnego spotkania. Ewaluacja może przybierać formę rozmowy z dziećmi, połączoną z autorefleksją i samooceną ucznia.

Aby zilustrować działania planistyczne, zamieszczamy przykładowy konspekt lekcji, który został opracowany na podstawie treści nauczania zamieszczonych w rozdziale 4.6. niniejszego programu.

Temat: Z pingwinkiem do serca Europy

Poziom: A2 (dzieci w wieku 7-9 lat)

CELE

Uczeń potrafi:	Uczeń wie:
-----------------------	-------------------

<ul style="list-style-type: none"> • potrafi reagować na polecenia i wskazówki nauczyciela, • rozpoznać, odpowiedzieć na pytania i zapytać o kontynenty, wybrane kraje oraz miejsca, obiekty, zwierzęta i ptaki, które są dla tych krajów typowe, • w prosty sposób opisywać wybrane miejsca, przedmioty, zwierzęta i ptaki, • w prosty sposób uzasadnić, dlaczego coś lubi lub dlaczego coś mu się podoba, • czytać proste wyrazy ze zrozumieniem i kopiować je, • stosować proste strategie ułatwiające uczenie się, • korzystać z ilustrowanego słownika dla dzieci oraz wybranych stron internetowych, • współpracować w grupie, uczestniczyć w grach i zabawach. 	<ul style="list-style-type: none"> • jak nazywają się i gdzie na mapie świata znajdują się kontynenty, • gdzie na mapie leży Polska i kraj, w którym obecnie mieszka, • jakie są symbole narodowe Polski i kraju, w którym mieszka, • jak nazywają się miejsca, obiekty, zwierzęta i ptaki typowe dla niektórych krajów europejskich, w tym Polski, a także kraju, w którym mieszka, • jak nazywają się i skąd pochodzą bohaterowie filmów animowanych z cyklu <i>w Europie</i> oraz wiersza W. Chotomskiej pt. <i>Orzeł</i>.
---	--

Materiały dydaktyczne:

- pluszowy pingwin z plecakiem na plecach lub obrazek/zdjęcie, ilustrujące taką postać
- fizyczne mapy świata, Europy i Polski

- puzzle z mapy świata (pocięta na kawałki mapa A4 lub A3, wydrukowana z Internetu)
- obrazki lub zdjęcia ilustrujące wyrazy i zwroty obecne na lekcji
- pocztówki z różnych kontynentów i krajów (prywatne zbiory lub Internet)
- konturowe rysunki flagi i godła Polski oraz symboli narodowych kraju zamieszkania uczniów (wydrukowane z Internetu)
- drewniane patyczki lub plastikowe słomki
- nagranie *Płynie Wisła, płynie* E. Wasilewskiego
- wiersz W. Chotomskiej *Orzeł* [w:] *Nasze ptaki*
- filmy animowane z cyklu *Bolek i Lolek w Europie*
- teksty dydaktyczne zamieszczone w scenariuszu

Czas trwania: ok. 90 min.

PRZEBIEG LEKCJI

I PRZYGOTOWANIE DO LEKCJI (ogniskowanie uwagi dzieci, przewidywanie tematyki lekcji, kształtowanie nastawień)

Dzieci poznają się z pingwinkiem, który przyszedł dziś do klasy razem z nauczycielem. Odpowiadając na pytania nauczyciela, uczniowie dowiadują się jak najwięcej na temat pingwinka. Pytaniami, nauczyciel stopniowo naprowadza dzieci na informację, że pingwin na stałe mieszka na Antarktydzie, ale jest podróżnikiem i lubi zwiedzać świat.

Przykładowe pytania i odpowiedzi:

- Kto to jest?	- <i>Pingwin.</i>
- Jak ma na imię?	- <i>Bartek.</i>
- Podoba wam się?	- <i>Tak. / - Nie.</i>
- Jak wygląda?	- <i>Ma biały brzuch, czarne plecy i skrzydła. Ma małe nogi i dziób. Ma grube i ciepłe futro. Na plecach ma plecak. Jest wesoły.</i>
- Dlaczego ma plecak?	- <i>Bo chodzi do szkoły. / - Bo lubi podróżować.</i>

- Co lubi robić?	- <i>Lubi ślizgać się na brzuchu i pływać.</i>
- Co lubi jeść?	- <i>Ryby.</i>
- Skąd jest? Gdzie mieszka?	- <i>Z Antarktydy. / - Na Antarktydzie. / - W zoo.</i>
- Czy wiecie gdzie jest Antarktyda?	- <i>Tak. / - Nie.</i>
- Jaka jest pogoda na Antarktydzie?	- <i>Jest bardzo zimno. Pada śnieg i wieje wiatr. Jest lód.</i>
- Chcielibyście tam mieszkać? Dlaczego?	- <i>Tak, bo lubię śnieg. / - Nie, bo tam jest zimno.</i>

Wspólne odszukanie na mapie świata ojczyzny pingwinka (Antarktydy), a następnie wskazywanie i nazywanie pozostałych kontynentów (*Europy, Azji, Afryki, Ameryki Północnej, Ameryki Południowej, Australii i Oceanii*). Rozpoczynamy od kontynentu, na którym mieszkają dzieci i ich rodziny, a następnie odnajdujemy pozostałe. Na koniec określamy, które z kontynentów są duże, a które małe i liczymy, ile ich razem jest.

II ODKRYWANIE I PREZENTACJA

Rozmawiamy z dziećmi na temat podróży: *Czy lubicie podróżować? Jakie kontynenty znacie z podróży? Jakie kontynenty chcielibyście zobaczyć?* W rozmowie uczestniczy także pingwinek-podróżnik, który może zadawać pytania i odpowiadać na pytania dzieci.

Rozwijanie umiejętności rozumienia ze słuchu

Nauczyciel opowiada dzieciom o Europie, posługując się materiałem ilustracyjnym (obrazki, zdjęcia), który ma zapewnić czytelny kontekst i ułatwić zrozumienie. W zależności od tego, czy szkoła, w której uczą się dzieci, mieści się w kraju europejskim czy też nie, w opowiadaniu należy uwzględnić dodatkowy kontekst lub odpowiednio zmienić jego treść.

Przykładowa wypowiedź nauczyciela ze wskazówkami dotyczącymi wykorzystania materiałów ilustracyjnych:

Europa to piękny kontynent [mapa świata]. Do Europy przyjeżdża wielu turystów [zdjęcie turystów: podróżujących osób/rodzin z bagażami] z całego świata – z Azji, Ameryki, Australii... [mapa świata]. Przyjeżdżają, żeby zobaczyć wspaniałe zabytki [obrazki/zdjęcia np. Wieży Eiffla, Big Bena, greckiej świątyni, Koloseum], muzea [zdjęcie np. Louvre] i krajobrazy [zdjęcie charakterystycznego krajobrazu, np. irlandzkiego]. Mieszkańcy Europy to bardzo mili i spokojni ludzie [zdjęcie sympatycznej grupy ludzi], którzy lubią przyrodę: zwierzęta i rośliny [dowolne zdjęcie]. W Europie żyje wiele gatunków zwierząt i ptaków: wilki [obrazek lub zdjęcie], niedźwiedzie [obrazek lub zdjęcie], wiewiórki [obrazek lub zdjęcie] i bociany [obrazek lub zdjęcie]. Są tam gęste lasy [obrazek lub zdjęcie], czyste jeziora [obrazek lub zdjęcie] i wysokie góry [obrazek lub zdjęcie]. W centrum Europy leży Polska [mapa Europy] – piękny kraj, który na pewno warto zobaczyć. Dlaczego? Zapytajmy pingwinka! On na pewno opowie nam o swojej podróży do Polski.

W rolę narratora wciela się pingwinek i kontynuuje opowieść. Nauczyciel „pomaga” pingwinkowi i równolegle przypina na mapie Polski obrazki lub zdjęcia zwierząt i miejsc, o których „mówi” pingwinek (niedźwiedzia, żubra, lisa, bocianów, żab, orła, Tatr, Krakowa, Poznania, jezior, rzeki Wisły).

Jasne! Chętnie wam opowiem o Polsce! Mam tam wielu kolegów: niedźwiedzia, żubra i lisa. Oni mieszkają w lesie. W Polsce jest też dużo bocianów. Są większe niż pingwiny, zwykle są całe białe i mają czerwony dziób i długie nogi. Lubią jeść żaby... Okropność! Umieją latać! Bociany są bardzo miłe i lubią ludzi. Znam też jednego orła. Jest piękny i odważny, ale trochę się go boję, bo ma ostre szpony. W Polsce jest wiele pięknych miejsc – wysokie góry Tatry, są miasta pełne zabytków, jak Kraków czy Poznań. Jest też wiele jezior i rzek. Polacy to mili ludzie. Jednak dla nas pingwinów jest tam za gorąco. A wy lubicie Polskę? Macie tam kolegów? A może kuzynów? Opowiedzcie mi o nich!

Wypowiedzi uczniów sterowane pytaniami nauczyciela

Rozmowa z dziećmi na temat ich kolegów i rodziny w Polsce, miejsc, które znają lub chciałyby w Polsce zobaczyć, a także innych ciekawych rzeczy, o których dzieci chcą opowiedzieć i które wiążą się z ich doświadczeniami dotyczącymi Polski lub z treścią opowiadań nauczyciela i pingwinka. Dzieci opowiadają także o kraju, w którym obecnie

mieszkają – jego atrakcjach i ciekawostkach, które znają i lubią. Porównują, co jest dla nich ciekawego i miłego w Polsce, a co w kraju, w którym żyją.

Słuchanie i śpiewanie piosenki

Naczytel wraca do informacji dotyczącej polskich rzek, o których opowiadał pingwinek. Wskazuje na mapie Wisłę i proponuje dzieciom wysłuchanie, a następnie wspólne odśpiewanie *Płynie Wisła, płynie* E. Wasilewskiego.

III PRZYSWAJANIE I UTRWALANIE SŁOWNICTWA I STRUKTUR JĘZYKOWYCH

Ćwiczenie 1. Ułóżcie puzzle i wskażcie kontynenty.

Z pociętej na kawałki mapy świata (wydruk z Internetu) uczniowie układają puzzle. Pracują w małych grupach. Drużyna, która zwycięży, zaprosi do współpracy pingwinka, który będzie pomagał dzieciom w rozwiązywaniu kolejnego zdania. Gdy wszystkie grupy ułożą puzzle, nauczyciel wypowiada głośno nazwę kontynentu, a dzieci wskazują go na swoich mapach. Dodatkowo wspólnie ustalają, na którym kontynencie znajduje się kraj, w którym obecnie mieszkają.

Ćwiczenie 2. Co można zobaczyć w Europie? Wybierzcie pocztówki i powiedzcie, co widzicie.

Dzieci siedzą w kole na dywaniku, na środku którego jest stos pocztówek z różnych miejsc na świecie. Wśród nich są kartki z miejscami, obiektami, zwierzętami i ptakami wymienionymi w opowiadaniach nauczyciela i pingwinka. Ćwiczenie ma dwa etapy: rozpoznawania i nazywania. Na początku nauczyciel wymienia nazwy miejsc, obiektów lub zwierząt, które wiążą się z Europą, a dzieci zgłaszają się i pojedynczo wybierają pocztówkę, na której można zobaczyć wymienione przez nauczyciela miejsca czy obiekty. Osoba, która zbierze najwięcej pocztówek, kontynuuje ćwiczenie w parze z pingwinkiem. Drugi etap ćwiczenia to samodzielne nazywanie przez dzieci tego, co można zobaczyć na kartkach, które zgromadziły. Jeśli jest taka potrzeba, dzieci pomagają sobie wzajemnie, pracując pod opieką nauczyciela.

Ćwiczenie 3. Jaki to ptak i jakie zwierzę? Pokażcie i powiedzcie.

Kalambury: Dzielimy dzieci na dwa zespoły. Każdy z nich otrzymuje tę samą liczbę zdjęć zwierząt i ptaków, które pojawiły się dotąd na lekcji. Przedstawiciel jednej drużyny losuje zdjęcie w grupie przeciwnej i całym ciałem naśladuje wylosowane zwierzę lub ptaka. Jego nazwę mają odgadnąć koledzy i koleżanki z grupy, do której należy losujący. W ten sposób zespoły bawią się na przemian. Grupa, która odgadnie wszystkie nazwy wymyśla dodatkowe zwierzę, które jest kolejną zagadką-szansą dla przegranych.

Na koniec dzieci zadają sobie wzajemnie pytania dotyczące ulubionych zwierząt lub ptaków są ich ulubionymi i w prosty sposób uzasadniają, dlaczego.

Ćwiczenie 4. Jaki ptak jest w godle Polski? Posłuchajcie wiersza i zgadnijcie, jak się nazywa.

Nauczyciel, odwołując się do symboli narodowych kraju, w którym dzieci mieszkają, w prosty sposób wyjaśnia, czym jest godło. Następnie wolno recytuje lub odczytuje wiersz W. Chotmskiej, pt. *Orzeł*, mimiką i gestami dodatkowo ilustrując jego treść. Dzieci słuchają i zgadują, o jakim ptaku jest mowa. Gdy uczniowie odgadną, że chodzi o orła, nauczyciel pokazuje dzieciom godło Polski i w prosty sposób opisuje je razem z uczniami.

Ćwiczenie 5. Pokolorujcie obrazki z symbolami narodowymi i przygotujcie flagi.

Dzieci otrzymują czarno-białe kopie polskiej flagi i godła oraz konturowe obrazki, które przedstawiają symbole narodowe kraju, w którym dzieci teraz mieszkają i kolorują je według wzoru. Rysunki flag wycinamy i przyklejamy je na drewnianych patyczkach lub plastikowych słomkach. W ten sposób każde dziecko ma przygotowane przez siebie dwie flagi: kraju zamieszkania i Polski.

Ćwiczenie 5. Czy znacie te słowa? Przeczytajcie wyrazy i podpiszcie zdjęcia.

Uczniowie otrzymują kartę pracy, na której znajdują się zdjęcia poznanych wcześniej ze słuchu i w mowie zwierząt i ptaków oraz bank z wyrazami (pismo odręczne). Zadaniem dzieci jest przeczytanie najpierw nazw zwierząt i ptaków, które znajdują się w banku w przypadkowej kolejności, a następnie skopiowanie wyrazów i podpisanie zdjęć.

IV TRANSFER

Co wiesz o Polsce? Konkurs klasowy.

Uczniowie pracują w dwóch lub trzech zespołach i przygotowują się do konkursu z wiedzy o Polsce na podstawie wiadomości z lekcji. Jedna osoba pełni funkcję asystenta nauczyciela i zapisuje na tablicy punkty dla każdej z grup. Drugi uczeń jest strażnikiem czasu i pilnuje, by zespoły nie przekroczyły czasu przeznaczanego na odpowiedź (30 sekund). Trzecie dziecko prowadzi konkurs i pod kierunkiem nauczyciela odczytuje przygotowane wcześniej przez niego pytania konkursowe, np. *Gdzie Polska jest na mapie?, Jakie znacie polskie miasta?, Jaką znacie polską rzekę?, Jakie znacie polskie góry?, Jakie zwierzęta mieszkają w Polsce?, Jakie ptaki mieszkają w Polsce?, Jaki ptak jest w godle Polski? itd.*

Konkurs można rozszerzyć i opracować pytania z zakresu wiedzy o świecie i Europie, odwołując się do treści lekcji. Zwycięska drużyna wybiera odcinek filmowy Bolka i Lolka z cyklu podróży po Europie (czas trwania ok. 10 min.), który dzieci będą oglądać na koniec tego etapu zajęć.

Które zwierzę lub ptak podoba ci się najbardziej? Sonda wśród kolegów.

Na koniec tego etapu zajęć dzieci otrzymują tabelę. W jej kolejnych kolumnach znajdują się miniaturki zdjęć zwierząt i ptaków, które pojawiły się na lekcji. W poszczególnych wierszach dzieci wpisują natomiast imiona pięciorga kolegów i koleżanek, których zapytają o ulubione zwierzęta i ptaki. Rezultaty sondy zaznaczają w tabeli graficznie, np. krzyżykiem. W podsumowaniu liczą, ilu uczniów wybrało dane zwierzę lub ptaka i określają, które z nich było najbardziej popularne w klasie.

Oglądanie filmu animowanego z cyklu *Bolek i Lolek w Europie* (youtube.com)

W zależności od wyboru dzieci, nauczyciel przygotowuje uczniów do odbioru filmu, wskazując na mapie kraj, do którego jadą bohaterowie filmu i krótko o nim opowiada, prostym językiem mówiąc o charakterystycznych dla danego kraju obiektach, ludziach i zwierzętach. Język, którego używają bohaterowie cyklu w Europie w niektórych fragmentach filmów wykracza nieco poza umiejętności uczniów na poziomie początkującym. Dlatego, jeśli jest taka potrzeba, nauczyciel wyjaśnia nieznaną słownictwo i dodaje stosowny komentarz.

VEWALUACJA

Chwalimy i nagradzamy dzieci za aktywny udział w lekcji, doceniając nawet najmniejsze osiągnięcia, jakimi mogą się one poszczycić. Wspólnie dyskutujemy o tym, co podobało się uczniom najbardziej, co ich zaniekaowało, co już wiedzieli, a czego nowego się nauczyli. Analizujemy razem z dziećmi, co było dla nich łatwe, nad czym muszą jeszcze popracować i jakie są ich ulubione sposoby uczenia się polskiego (słuchanie opowiadań, śpiewanie piosenek, kalambury, oglądanie filmu czy inne).

Miniprojekt

Prosimy dzieci, by w domu wspólnie z rodzicami i rodzeństwem przygotowały *RODZINNĄ MAPĘ* – Polski i kraju, w którym mieszkają, na których zaznaczają, przykleją lub narysują miejsca, ludzi czy zwierzęta, jakie kojarzą im się z tymi krajami, są częścią ich rodzinnej biografii lub wspomnieniem ostatnich podróży. Przygotowując projekty powinni zebrać potrzebne informacje na podstawie rozmów z rodziną, prywatnych zdjęć oraz korzystając z ilustrowanych słowników dla dzieci i wybranych stron internetowych.

7. KONTROLA I EWALUACJA

W szkołach w Polsce w nauczaniu zintegrowanym w klasach I-III dokonuje się całościowej oceny opisowej osiągnięć ucznia: jego postępów w zakresie rozwoju społecznego, emocjonalnego, poznawczego i motorycznego. Wynika to z rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dn. 21. marca 2001 r. (wraz z późniejszymi zmianami). „Podstawa programowa dla uczniów polskich uczących się za granicą” nie wskazuje sposobów dokonywania kontroli i oceny wiedzy i umiejętności uczniowskich, pozostawiając ten obszar działań pedagogicznych twórcom programów, nauczycielom i dyrektorom szkół. Niniejszy program zakłada, że monitorowanie osiągnięć jest niezbędnym elementem procesu nauczania/uczenia się. Wymaga jasnego sformułowania **kryteriów ewaluacji** wiedzy i umiejętności, wyszczególnionych w celach nauczania i opartych na przyjętym programie oraz podstawie programowej. Ewaluacja osiągnięć dostarcza niezbędnej informacji zwrotnej na temat realizacji założonych celów uczniom, nauczycielom oraz rodzicom i pozwala dostosowywać wymagania edukacyjne (sposoby i techniki pracy, formy przekazu, tempo pracy, materiały nauczania/uczenia się) do możliwości uczestników procesu dydaktycznego. Program zaleca realizację założeń tzw. **dobrego oceniania**, którego celem jest nie tylko obserwacja, pomiar oraz komentarz nauczyciela, dotyczący postępów dziecka w nauce i w rozwoju osobowym, ale także wspieranie jego samooceny i refleksji nad doskonaleniem własnych umiejętności (wiedza proceduralna – *potrafię...*) i poszerzaniem zdobytej wiedzy (wiedza deklaratywna – *wiem...*). Pozwoli to na rozwijanie efektywnych strategii uczenia się przez uczniów.

7.1. Formy kontroli i oceny

Jedną z form ewaluacji jest **ocenianie kształtujące**, które polega na **bieżącej obserwacji** i budowaniu systemu wsparcia uczniów poprzez ustawiczne **dostarczanie im informacji zwrotnej** o postępach, jakie czynią lub możliwościach poprawy swoich umiejętności, a także zachęcanie do samooceny i motywowanie do aktywnego uczestnictwa w procesie dydaktycznym. Cechy rozwojowe dzieci w wieku wczesnoszkolnym sprawiają, że stała ocena kształtująca jest potrzebą i koniecznością. Dzieci rozwijają się bardzo szybko, a zakres ich możliwości i umiejętności zmienia się

niemal z dnia na dzień. „Nauczyciel powinien więc obserwować i notować wszelkie osiągnięcia dziecka i **chwalić** je za nie. Taka bezpośrednia informacja zwrotna ma dużą wartość, bo podnosi motywację ucznia do nauki. Ponieważ w tej grupie wiekowej motywacja do nauki języka jest zwykle zewnętrzna, a **pozytywne bodźce emocjonalne** jednym z jej podstawowych źródeł, trudno przecenić takie właśnie podejście do oceny ucznia” (M. Szpotowicz 2005: 60). Dobrym rozwiązaniem jest prowadzenie przez nauczyciela dzienniczków obserwacji uczniów, w których notuje on na bieżąco swoje spostrzeżenia i uwagi na temat pracy dzieci i ich funkcjonowania w klasie. Jak podkreśla D. Sikora-Banasik (2005: 58) „wszystkie ćwiczenia, w których uczniowie demonstrują rozumienie przez działanie (rysowanie, wskazywanie, wycinanie i wklejanie, kolorowanie) mogą dostarczyć nauczycielowi informacji zwrotnej dotyczącej umiejętności indywidualnych uczniów. Takiej informacji może też dostarczyć praca projektowa (ocenić tu można zarówno poszczególnych uczniów, jak i grupę, co stwarza wiele nowych możliwości), czy ocenianie pracy domowej”.

Inną formą kontroli i ewaluacji jest **ocenianie sumatywne**, inaczej **okresowe** lub **końcowe**, które zbiera osiągnięcia ucznia z całego semestru lub roku szkolnego. Mogą one obejmować różne sfery działania dziecka: społeczną (np. zdobycie umiejętności pracy w grupie), szkolną (np. nauczenie się rozpoznawania kontynentów na mapie), osobowościową i emocjonalną (poczucie pewności siebie podczas zabierania głosu w klasie, zgłaszania się do wykonania określonych zadań), poznawczą (klasyfikowanie wyrazów według określonych kryteriów, liczenie), motoryczną (zdobycie umiejętności naśladowania ruchów zwierząt, przetwarzania języka ciałem w kalamburach).

Przykładowa karta obserwacji i oceny osiągnięć ucznia, opracowana na podstawie konspektu lekcji w rozdziale 6.5. niniejszego programu. Oceniane osiągnięcia obejmują:

- językowe działania komunikacyjne i strategiczne
- wiedzę z zakresu treści zintegrowanych
- umiejętność korzystania z informacji
- kompetencje społeczne ucznia
- jego uwarunkowania osobowościowe.

Imię i nazwisko ucznia:	BARDZO	DOBRCZE	MA	NIE
	DOBRCZE		TRUDNO	RADZI

..... Klasa:				ŚCI	SOBIE	
RECEPCJA	USTNA	<p>Uczeń rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • polecenia i wskazówki nauczyciela • historyjki o Europie, Polsce i pytania do nich • słowa, zwroty i pytania dotyczące bohaterów piosenek i wierszy (E. Wasilewskiego, W. Chotomskiej) <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • reagować werbalnie i niewerbalnie na polecenia nauczyciela 	✓	✓	✓	
	PISEMNA	<p>Uczeń rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • polecenia w podręczniku i w kartach pracy • wyrazy i zwroty dotyczące historyjek o Europie Polsce • wyrazy i zwroty na pocztówkach z wakacji • ogólną treść piosenek i wierszy <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznać nazwy krajów i obiektów lub zwierząt, które są dla nich charakterystyczne 				
PRODUKCJA	USTNA	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje kilkoma słowami zwierzęcych bohaterów literackich oraz obiekty turystyczne • przedstawia swojego ulubionego zwierzęcego bohatera 				

		<ul style="list-style-type: none"> • śpiewa piosenkę <i>Płynie Wisła, płynie</i> • recytuje <i>Orła</i> 				
	PISEMNA	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • na podstawie wzoru podpisuje obrazki ilustrujące zwierzęta i ptaki 				
INTERAKCJA	USTNA	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • odpowiada na pytania dotyczące historyjek o Europie, Polsce, bohatera wiersza W. Chotomskiej oraz związane z własnymi doświadczeniami podróży po Polsce • pyta innych o ulubione zwierzęta i ptaki 				
	PISEMNA	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • potrafi zapisać w ankiecie imiona kolegów i koleżanek 				
Mediacja		Uczeń potrafi: <ul style="list-style-type: none"> • wyszukać informacje w tekstach • przepisać wyrazy i zwroty poznane na lekcji • omówić wyniki sondy klasowej 				
Stosowane strategie		Uczeń potrafi: <ul style="list-style-type: none"> • domyślać się znaczenia słów na podstawie kontekstu • przewidywać treść historyjek na podstawie obrazków • uzupełniać gestem lub mimiką znaczenia słów, których nie zna po polsku • sygnalizować, że czegoś nie rozumie • poprosić o pomoc kolegę lub 				

	<p>nauczyciela</p> <ul style="list-style-type: none"> wykorzystywać w polskiej szkole wiedzę, którą zdobył w szkole innojęzycznej i w domu 				
Wiedza międzyprzedmiotowa	<p>Uczeń wie:</p> <ul style="list-style-type: none"> jak nazywają się kontynenty na mapie świata gdzie leży Polska i inne kraje w świecie jakie są symbole narodowe Polski i kraju, w którym mieszka jak nazywają się obiekty, zwierzęta i ptaki typowe dla Polski i innych krajów jak wyglądają niektóre ptaki i co lubią jeść kim są bohaterowie filmów animowanych oraz wierszy i skąd pochodzą jak nazywają się miejsca, które zwiedzają Bolek i Lolek 				
Korzystanie z informacji	<p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> korzystać z ilustrowanego słownika dla dzieci wyszukać w Internecie informacje na temat zwierząt i obiektów charakterystycznych dla wybranych krajów 				
Współpraca z innymi	<p>Uczeń: <i>chętnie bawi się i pracuje z innymi dziećmi. Cieszy go, gdy jest zapraszany do wspólnej zabawy. Łatwo nawiązuje kontakty i chętnie pomaga innym. Podporządkowuje się liderowi grupy, ale umie też wyrazić swoje zdanie. Jest</i></p>				

	<i>bardzo lubiany w klasie.</i>
Rozwój osobowy	<p>Uczeń:</p> <p><i>Jest pogodnym, radosnym dzieckiem, o żywym temperamencie. Łatwo wyraża emocje, jest ekstrawertykiem. Chętnie przekłada emocje na ruch, co dowodzi jego inteligencji kinestetycznej. Jest pewny siebie, lubi działać i być w ciągłym ruchu. Jest dumny, że ma polską rodzinę i uczy się języka, który traktuje jak sekretny kod – dostępny tylko dla wybranych.</i></p>
Inne uwagi	<p>Uczeń:</p> <p><i>jest grzeczny wobec kolegów i nauczyciela. Stara się używać oficjalnych form grzecznościowych, zwracając się do nauczyciela i innych dorosłych.</i></p>

7.2. Samoocena uczniów

Samoocena jest jednym z elementów oceny kształtującej. Uczy dzieci, że informacje o osiągnięciach nie są udzielane wyłącznie przez nauczyciela czy rodziców, lecz są również wynikiem ich samodzielnej refleksji. **Realistyczna ocena** własnych umiejętności, ukierunkowana przede wszystkim na **podkreślanie tego, co dziecko już wie i potrafi** i czym może się także pochwalić przed innymi staje się dla niego źródłem poczucia własnej kompetencji, motywacji do dalszej nauki oraz jednym ze źródeł poczucia własnej wartości i dumy. Umożliwienie samooceny osiągnięć i kształcenie nawyku refleksji nad efektami procesu dydaktycznego należą do ważnych zadań pedagogicznych. „Dla własnego planowania pracy, jej organizowania i wyboru odpowiednich strategii (technik) uczeń musi posiadać umiejętność dokonywania ewaluacji własnych postępów, zastanowienia się, jaki materiał i w jakim stopniu opanował, jakie były przyczyny niedociągnięć, nad czym i w jaki sposób powinien jeszcze popracować. Takie wdrażanie do samooceny jest możliwe nawet już u młodszych uczniów, którym autorzy niektórych podręczników proponują arkusze ewaluacyjne służące do samodzielnego sprawdzania własnych wiadomości i umiejętności“ (E. Zawadzka 2004: 245). Poniżej zamieszczamy przykład takiego arkusza dla ucznia, w którym dzieci graficznie zaznaczają poziom swoich umiejętności (umiem coś bardzo dobrze lub dobrze, muszę więcej ćwiczyć). Prezentowana karta samooceny została przygotowana na podstawie konspektu, który znajduje się w rozdziale 6.5. niniejszego programu.

Hura! Już umiem...	😊😊 bardzo dobrze	😊 dobrze	😞 muszę więcej ćwiczyć
---------------------------	--------------------------------	--------------------	--------------------------------------

- zaśpiewać piosenkę *Płynie Wisła, płynie*
- opowiedzieć o pingwingu-podróżniku.
- rozpoznać kontynenty i niektóre kraje na mapie świata i nazwać je.
- wskazać ciekawe miejsca, obiekty, zwierzęta i ptaki w różnych krajach.
- powiedzieć, jakie są symbole narodowe Polski i kraju, w którym mieszkam.
- powiedzieć, dokąd podróżują i co zwiedzają Bolek i Lolek.
- zapytać kolegów, jakie lubią zwierzęta i opowiedzieć o tym innym.
- czytać polskie wyrazy i podpisywać obrazki.
- ułożyć z puzzli mapę świata.
- przygotować się do zrobienia projektu *Rodzinna mapa*.

..... mój podpis podpis Mamy lub Taty podpis Nauczyciela
---------------------	-------------------------------	-----------------------------

7.3. Portfolio językowe

Dodatkowym narzędziem oceny wiedzy interkulturowych i językowych umiejętności komunikacyjnych ucznia jest *Europejskie portfolio językowe dla dzieci w wieku od 6 do 10 lat* (Warszawa 2006), które pozwala na bieżącą obserwację i ocenę osiągnięć dziecka najpierw pod kierunkiem nauczyciela, a następnie samodzielnie lub we współpracy z rodzicami. Jak zakładają twórcy portfolio, ma ono pomóc dziecku „[...] w poznaniu siebie jako osoby uczącej się, w zdobyciu wiary we własne możliwości i stopniowym nabywaniu samodzielności w nauce języków. Ma też nauczyć go czerpania radości z uczenia się i dostrzegania w nim przyjemności, by stworzyć podwaliny do uczenia się przez całe życie” (tamże: 5). *Europejskie portfolio językowe dla dzieci* składa się z trzech zeszytów:

- *Mojej biografii językowej*, która dokumentuje językowe i kulturowe doświadczenia i osiągnięcia ucznia oraz kształci nawyki strategiczne w procesie nauki języka
- *Mojego Dossier*, teczki, w której uczeń gromadzi prace, rysunki, dyplomy i inne świadectwa swoich umiejętności, związane z kształceniem językowym i kulturowym
- *Mojego paszportu językowego*, zbierającego i podsumowującego wszystkie doświadczenia językowe i kulturowe dziecka i obejmującego uczniowską samoocenę wiedzy i umiejętności.

Teczkę *Portfolio* uzupełnia poradnik dla nauczycieli i rodziców *Europejek na zajęciach języków*, w którym przedstawiona jest filozofia dokumentu, wskazówki, dotyczące tego, jak pracować z portfolio, a także bank gotowych pomysłów do wykorzystania przez nauczyciela lub rodziców.

8. PROPOZYCJE SCENARIUSZY LEKCJI

Temat: **Wszystko dobre, co się dobrze kończy**

Poziom: **A2** (dzieci w wieku 7-9 lat)

CELE

Uczeń potrafi:	Uczeń wie:
<ul style="list-style-type: none">• potrafi reagować na polecenia i wskazówki nauczyciela,• rozpoznać i nazwać bohaterów wybranych bajek i filmów dla dzieci,• odpowiedzieć na pytania i zapytać o bohaterów wybranych bajek, zwłaszcza bajki <i>Jaś i Małgosia</i>,• w prosty sposób opisać ulubioną postać z bajki,• czytać proste zdania ze zrozumieniem,• przetwarzać język ruchem i mimiką,• wcielić się w role bohaterów bajek i uczestniczyć w przedstawieniu,• rozpoznawać, naśladować i nazywać czynności, które wykonują bohaterowie bajki o Jasiu i Małgosi,• stosować proste strategie ułatwiające uczenie się,• korzystać z ilustrowanego słownika dla dzieci oraz wybranych stron internetowych,• współpracować w grupie, uczestniczyć w grach i zabawach.	<ul style="list-style-type: none">• jak nazywają się i gdzie w Polsce znajdują się pomniki bohaterów bajek i filmów dla dzieci,• czym jest pomnik i jaka jest jego funkcja,• jakie elementy tworzą przedstawienie teatralne (dekoracje, rekwizyty, scena itd.),• jakie są zasady kulturalnego zachowania w teatrze,• z jakich krajów pochodzą wybrani bohaterowie bajek.

Materiały dydaktyczne:

- gorzka czekolada, pierniczki w czekoladzie w kształcie serduszek i inne ciastka
- zestawy kart do gry w Piotrusia z bohaterami bajek dla dzieci (dostępne na rynku lub przygotowane przez nauczyciela),
- zdjęcie fontanny z Jasiem i Małgosią w Ciechocinku wydrukowane i pocięte na puzzle (wikipedia) oraz zdjęcia pomników przedstawiających innych bohaterów polskich bajek (www.pomniki.nostalgia.pl),
- obrazki lub zdjęcia (Internet lub inne dostępne źródło) ilustrujące wyrazy i zwroty: *Jaś i Małgosia, rodzice Jasia i Małgosi, Baba Jaga, las, koszyk z jedzeniem, drwal, cukierki, dom z piernika i czekolady, okno, drzwi, klatka, kłódka, gwóźdź,*
- pacynki bohaterów bajki *Jaś i Małgosia* (dostępne na rynku lub przygotowane wspólnie z dziećmi na lekcji – z papieru lub innych dostępnych materiałów),
- zaimprovizowany teatrzyk, np. z tektury lub tkaniny i inne rekwizyty, czy dekoracje teatralne,
- uproszczona językowo wersja bajki *Jaś i Małgosia*, zamieszczona w scenariuszu
- tablica, magnesy,
- blok i kredki,
- *Portfolio językowe dla dzieci w wieku 6-10 lat.*

Czas trwania: ok. 90 min.

PRZEBIEG LEKCJI

I PRZYGOTOWANIE DO LEKCJI (ogniskowanie uwagi dzieci i kształtowanie nastawień)

Zapraszamy dzieci do gry w Piotrusia. Kilkuosobowym grupom rozdajemy zestawy kart, które przedstawiają różnych bohaterów bajek: Kota w butach, Pinokia, Jasia i Małgosię, Czerwonego Kapturka itd. Przypominamy dzieciom ogólne zasady gry i zachęcamy do zabawy. Zaznaczamy, że każde dziecko, które odłoży parę kart powinno nazwać bohatera bajki, który jest na nich przedstawiony. Jeśli dzieci mają trudności ze zidentyfikowaniem postaci lub podaniem ich polskojęzycznych imion, pomaga im nauczyciel. Zwycięzca gry w każdej grupie rozpoczyna kolejne ćwiczenie, które polega

na przedstawieniu swojego ulubionego bohatera z bajki. Dzieci w bardzo prosty sposób opisują bohaterów (także tych spoza postaci na kartach do gry w Piotrusia), odpowiadając na pytania nauczyciela, np.:

- *Którą postać lubisz najbardziej? Dlaczego?*
- *Jaką bajkę lubisz najbardziej?*
- *Jakiej bajki nie lubisz? Dlaczego?*
- *Jak wygląda Pinokio? Czy jest duży czy mały? Jaki ma nos?*
- *Co ma na sobie Czerwony Kapturek? Dokąd idzie?*
- *Jak wygląda Kopciuszek? itp.*

Pozostałe dzieci uzupełniają opisy bohaterów bajek. Na koniec przeprowadzamy mini sondę w klasie, która bajka lub jaki jej bohater jest najbardziej popularny i najczęściej wybierany przez dzieci. Głosy liczymy wspólnie na tablicy i podsumowujemy sondę.

II ODKRYWANIE I PREZENTACJA

Słuchanie bajki i antycypacja treści

Nauczyciel zapowiada bajkę, która będzie treścią lekcji. Nie podaje jednak ani tytułu bajki ani imion jej bohaterów (Jaś i Małgosia). Wolno zaczyna opowieść, mimiką i gestami dodatkowo ilustrując jej treść. Prosi dzieci, by słuchały i starały się odgadnąć, co to za bajka.

Przykładowy uproszczony wstęp do bajki o Jasiu i Małgosi:

Dzieci idą przez las. Niosą koszyk z jedzeniem dla taty. Tato dzieci jest drwalem i pracuje w lesie.

- *Tatusiu! Mamy dla ciebie pyszny obiad! – wołają dzieci.*
- *Bardzo wam dziękuję! – odpowiada tata.*

Dzieci żegnają tatę i biegną wesoło do domu. Nagle dziewczynka widzi na ścieżce cukierek.

- *Zobacz braciszku! Cukierek! Jaki duży i smaczny... Mniam, mniam.*
- *Tam jest jeszcze jeden! – mówi chłopiec.*

Dzieci zbierają cukierki i trafiają do domu z piernika i czekolady. Chłopiec chce zjeść kawałek słodkiego okna...

Jeśli jest taka potrzeba, nauczyciel kontynuuje opowieść do momentu, kiedy dzieci odgadną tytuł bajki. Następnie wspólnie z dziećmi uzupełnia pozostałe fragmenty bajki. Odwołując się do słów i zwrotów, które dzieci przywołują (także w języku, który znają lepiej) tworzy dalszy ciąg opowieści, korzystając z kart obrazkowych, ilustrujących trudniejsze słowa (np. klatka, gwóźdź, kłódka i in. potrzebne dzieciom):

- *Ty łobuzie! Zostaw moje okno! – krzyczy Baba Jaga. Jest zła i zamyka dzieci w klatce. Małgosia boi się i płacze.*

- *Jasiu! Bardzo się boję. Co my teraz zrobimy?*

- *Nie martw się. Mam świetny pomysł – odpowiada Jaś.*

- *W klatce jest stary gwóźdź. Otworzymy nim kłódkę – cieszy się brat Małgosi.*

Dzieci otwierają kłódkę i wychodzą z klatki. Muszą się szybko schować, bo do domu wraca Baba Jaga.

- *Gdzie są te łobuzy?! – krzyczy czarownica.*

Baba Jaga szuka dzieci i wchodzi do klatki. Małgosia biegnie szybko zza drzwi i zamyka Babę Jagę w klatce.

- *Ha, ha, ha! I co teraz zrobisz? – śmieją się dzieci.*

Baba Jaga przeprosza Jasia i Małgosię. Prosi dzieci, by otwały klatkę. Jaś i Małgosia otwierają klatkę i uwalniają Babę Jagę. Czarownica jest bardzo wdzięczna. Pokazuje dzieciom drogę do domu i daje w prezencie koszyk słodczy dla mamy i taty.

Jaś i Małgosia są już w domu. Dzieci opowiadają rodzicom swoją przygodę. Mam i tata cieszą się, że dzieci są bezpieczne w domu.

Częstujemy dzieci słodyczami, które pojawiły się w treści bajki i nazywamy je po polsku (ciastka, pierniki, czekolada). Wspólnie określamy też jak smakują (słodkie, pyszne, dobre, mniem itp.)

Ponowne słuchanie bajki i rozpoznawanie kluczowych słów

Wracamy do treści bajki. Dzieci siedzą w kole na dywaniku. Na środku rozkładamy wszystkie karty obrazkowe, które zostały wykorzystane podczas pierwszego opowiadania (las, drwal, klatka, kłódka itd.). Nauczyciel bardzo wolno rozpoczyna opowieść, zawieszając głos w momentach, gdy używa słów zilustrowanych kartami, które dzieci mają przed sobą. Dziecko, które rozpozna słowo lub zwrot wypowiedziane przez nauczyciela i potrafi wskazać na właściwą kartę, zabiera ją. Wygrywa uczeń, który zgromadzi największą liczbę kart.

Naśladowanie bohaterów bajki i rozwijanie inteligencji kinestetycznej

Nauczyciel nazywa kolejne czynności, które wykonują bohaterowie bajki o Jasiu i Małgosi. Dzieci naśladowują te postacie i ciałem przetwarzają język i treść bajki.

Przykładowe czynności:

dzieci **idą** przez las [uczniowie maszerują], **niosą** koszyk z jedzeniem [udają, że dźwigają ciężki koszyk]; tato **pracuje** w lesie [pokazują, że rąbią drzewo]; dzieci **żegnają** tatę [machają] i **biegną** wesoło do domu; Małgosia **widzi** na ścieżce cukierki [robią „lornetki“ z rączek i patrzą na podłogę]; dzieci **zbierają** cukierki [udają, że zbierają cukierki] itd.

III PRYZYWAJANIE I UTRWALANIE SŁOWNICTWA I STRUKTUR JĘZYKOWYCH

Ćwiczenie 1. Kogo nie ma? Popatrzcie na tablicę i powiedzcie.

Na tablicy przypinamy magnesami pojedyncze karty do gry w Piotrusia, którymi bawiły się dzieci na początku lekcji. Kolejność kart jest dowolna. Uczniowie przyglądają się kartom i odwracają się tyłem do tablicy. Nauczyciel zabiera jedną kartę. Dzieci ponownie przyglądają się kartom i odgadują imię brakującego bohatera. Zwracamy uwagę, by w odpowiedzi używały form dopełniacza, np.:

Nauczyciel: *Kogo nie ma? Kogo brakuje?*

Dzieci: *Pinokia! Kociuszka! Jasia i Małgosi! itd.*

Ćwiczenie 2. Czy wiecie, kim są te osoby? Ułóżcie puzzle.

Dzieci w parach lub trójkach otrzymują pociętą na puzzle fotografię fontanny w Ciechocinku, która przedstawia Jasia i Małgosię. Samodzielnie lub przy pomocy nauczyciela układają puzzle i odgadują imiona postaci. Nauczyciel wyjaśnia, że ta fontanna znajduje się w jednym z polskich miast – Ciechocinku. Dodaje, że podróżując po Polsce można spotkać wielu bohaterów bajek, np. w Łodzi (pomniki Misia Uszatka, pingwina Pik-Poka, kota Filemona i Bonifacego, Piotrusia i jego psa [*Zaczarowany ołówek*]), w Pacanowie (pomnik Koziołka Matołka), czy w Bielsku-Białej (pomniki Bolka i Lolka, Reksia). Wspólnie z dziećmi oglądamy zdjęcia ilustrujące te pomniki i zastanawiamy się, dlaczego postacie z bajki znalazły się na pomnikach, czym jest pomnik (kogoś, czegoś) i czemu on służy. Pytamy dzieci jakich innych bohaterów bajek chciałyby spotkać spacerując po mieście, w którym mieszkają. Dbamy, by dzieci starały się krótko argumentować, dlaczego wybrały danego bohatera oraz miejsce, w którym miałby stanąć jego pomnik.

Ćwiczenie 3. Co oni robią? Patrzcie na kolegów i powiedzcie.

Dzielimy klasę na dwie grupy. Jedna grupa ruchem ilustruje czynności, które wykonują bohaterowie bajki Jaś i Małgosia, a druga głośno je nazywa. Następnie dzieci zamieniają się rolami i powtarzamy zabawę.

Nauczyciel: Co oni robią?

Grupa 1: dzieci maszerują w ciszy.

Grupa 2: idą! (przez las)

Ćwiczenie 4. Czy to prawda? Przeczytajcie zdania i zadecydujcie.

Uczniowie wykonują ćwiczenie typu prawda – fałsz. Upewniamy się, że wszystkie stwierdzenia w tabeli są dla dzieci zrozumiałe i prosimy, by graficznie zaznaczyły odpowiedzi.

Zdanie	prawda	fałsz
1. Jaś i Małgosia idą do mamy przez las.		X
2. Jaś i Małgosia mają w koszyku jedzenie.		
3. Dzieci znajdują na drodze słodycze.		
4. Jaś chce ugryźć kawałek drzewa.		
5. Baba Jaga zamyka dzieci w pudełku.		
6. Dzieci zamykają Babę Jagę w klatce.		
7. Baba Jaga daje dzieciom słodycze dla rodziców.		

Podsumowując ćwiczenie, wspólnie ustalamy prawidłowe odpowiedzi w miejscach, w których znalazły się fałszywe stwierdzenia.

Ćwiczenie 5. Jak wygląda Baba Jaga? Narysuj jej portret.

Dzieci przygotowują rysunki ze swoimi wyobrażeniami czarownicy. Wszystkie prace gromadzimy i prezentujemy w kątku plastycznym. Możemy zorganizować konkurs na portret najbardziej oryginalny lub najbardziej zabawny itp.

Ćwiczenie 6. Bawimy się w „Raz, dwa, trzy! Baba Jaga patrzy!”

Jedno z dzieci wciela się w postać Baby Jagi. Pozostali uczniowie stoją w oznaczonym linii miejscu w klasie. Należy pamiętać, by wokół było dużo wolnej przestrzeni, aby

zapewnić dzieciom bezpieczeństwo podczas zabawy. Dziecko – Baba Jaga jest odwrócone tyłem do kolegów, ma zakryte oczy i mówi głośno *raz, dwa, trzy! Baba Jaga patrzy!* Pozostałe dzieci, słysząc te słowa, biegną w kierunku Baby Jagi, która – wypowiedziawszy je – odwraca się buzią do kolegów. Gdy Baba Jaga się odwróci, dzieci zatrzymują się w miejscu, do którego dobiegły i zamierają w bezruchu. Baba Jaga chodzi po klasie i sprawdza, czy nikt się nie rusza (może rozśmieszać stojących nieruchomo kolegów). Ten, kto się poruszy musi wrócić na początek trasy. Baba Jaga także wraca na swoje miejsce i znów głośno mówi *raz, dwa, trzy! Baba Jaga patrzy!* Tym razem dziecko, które jako pierwsze dobiegnie do Baby Jagi wygrywa i zamienia się z nią miejscami.

IV TRANSFER

Teatrzyk *Nasza klasa* przedstawia bajkę *Jaś i Małgosia!*

Wspólnie z dziećmi przygotowujemy się do przedstawienia. Należy rozpisać role i przydzielić je dzieciom (Jaś i Małgosia, ich rodzice, Baba Jaga, narrator), zgromadzić potrzebne rekwizyty, dekoracje i pacynki oraz przygotować scenę (np. z kartonu lub tektury). Razem z dziećmi można także opracować repertuar dźwięków, które będą ilustrować poszczególne sceny w bajce. Oprócz ciekawej oprawy dla przedstawienia, będzie to także okazja do zaangażowania w przedstawienie większej liczby dzieci, które mogą zajmować się jego ilustracją dźwiękową. Liczba ról – bohaterów bajki jest bowiem ograniczona. Można również zaprojektować bilety do teatru, zorganizować kasę, w której można na niby kupić takie bilety. Zabawa w teatr jest ponadto dobrą okazją do stworzenia razem z dziećmi regulaminu widza teatralnego, którego powinny przestrzegać kulturalne dzieci, np.

W teatrze nie wolno...

głośno rozmawiać

rzuć gumy, jeść i pić

przeszkadzać innym ...

V EWALUACJA

Chwalimy i nagradzamy dzieci za aktywny udział w lekcji, doceniając nawet najmniejsze osiągnięcia, jakimi mogą się one poszczycić. Wspólnie dyskutujemy o tym, co podobało się uczniom najbardziej, co ich zaniepokoiło, co już wiedzieli, a czego nowego się nauczyli. Analizujemy razem z dziećmi, co było dla nich łatwe, nad czym muszą jeszcze popracować i jakie są ich ulubione sposoby uczenia się polskiego (słuchanie bajek, zabawy ruchowe, gra w Piotrusia, zabawa w teatr czy inne).

Pracujemy z portfolio językowym

Dzieci, z pomocą rodziców lub opiekunów, identyfikują bohaterów bajek, legend i filmów, wymienionych w *Portfolio językowym dla dzieci w wieku 6-10 lat* (s. 18): Muminki, Smerfy, Pinokio, Asterix, Krecik, Kubuś Puchatek, Syrenka i in. Korzystając z pomocy dorosłych i innych źródeł (własna biblioteczka, Internet) łączą imię bohatera z krajem, z którego on pochodzi. Na koniec przygotowują portrety swoich ulubionych bohaterów.

Miniprojekt

Prosimy dzieci, by w domu wspólnie z rodzicami i rodzeństwem wybrały postać z bajki, której pomnik chciałyby zobaczyć w okolicy, w której mieszkają i by przygotowały projekt takiego pomnika, korzystając z dowolnej formy prezentacji.

Temat: Gdzie są moje okulary?

Poziom: A1 (dzieci w wieku 7-9 lat)

CELE

Uczeń potrafi:	Uczeń wie:
<ul style="list-style-type: none">nazywać wybrane elementy	<ul style="list-style-type: none">że języki mają charakterystyczną

<p>garderoby,</p> <ul style="list-style-type: none"> • domyślać się treści wiersza na podstawie kontekstu, • słuchać ze zrozumieniem recytacji wiersza J. Tuwima <i>Okulary</i>, • odpowiadać na pytania do wiersza, • dostrzegać i odnajdywać w tekście rymujące się wyrazy (w języku polskim i w języku, który uczeń zna lepiej), • rozpoznawać litery i układać je w kolejności, • podawać przykłady słów, rozpoczynających się kolejnych liter alfabetu, • śpiewać piosenkę, naśladując pierwowzór z teledysku, • nazywać kolory i określać wielkość ubrań, • napisać prosty tekst zaproszenia. 	<p>dla siebie melodię, a wyrazy mogą tworzyć rymy,</p> <ul style="list-style-type: none"> • że można zauważyć różnice w stroju chłopca i dziewczynki, • że strój jest uzależniony od pogody i pory roku, • jakie informacje powinny znaleźć się w zaproszeniu.
--	---

Materiały dydaktyczne:

- rysunki lub zdjęcia ilustrujące szlafrok, surdut i palto
- wiersz J. Tuwima *Okulary*; dowolne ilustrowane wydanie
- piosenka *Centrum Uśmiechu Pan Hilary* do słów wiersza J. Tuwima http://www.youtube.com/watch?v=w_WMn3izatU
- wycięte z gazet elementy garderoby dla kobiety, dziecka i mężczyzny
- gra zręcznościowa *Laleczki* z serii *Gry i zabawy Smoka Obiboka* lub inna tego typu, dostępna na rynku, która ilustruje części garderoby: ubrania (spodnie, sweter, koszula, kamizelka, bluzka, spódnica, sukienka, kurtka, płaszcz), buty (kozaki, sandały, klapki), dodatki (czapka, szalik, rękawiczki, torebka, parasol, okulary, skarpety, krawat)

- blok, kredki, klej

Czas trwania: ok. 90 min.

PRZEBIEG LEKCJI

I PRZYGOTOWANIE DO LEKCJI (naprowadzenie na tematykę lekcji, przewidywanie treści zajęć)

Prezentujemy dzieciom ilustrację do wiersza J. Tuwima *Okulary* (dowolne wydanie). W bardzo prosty sposób opisujemy ją, wskazując kolejno na wymieniane w opisie elementy. Dzieci patrzą na ilustrację i słuchają. Na koniec starają się odgadnąć, czego szuka pan Hilary. Zwracamy uwagę, by dzieci używały w swoich odpowiedziach form dopełniacza (pan Hilary szuka książki, listu, okularów itd.).

Przykładowy opis:

To jest pan Hilary. On ma spodnie, koszulę, kamizelkę, skarpety i buty. Ma też okulary. Pan Hilary czegoś szuka. Jak myślicie, czego on szuka?

Każdą odpowiedź uznajemy za prawdopodobną. Zachęcamy dzieci, by próbowały w bardzo prosty sposób uzasadnić swoje pomysły, np. *pan Hilary szuka pióra, bo chce napisać list*, itp.

II ODKRYWANIE I PREZENTACJA

Szafa pana Hilarego – identyfikowanie i nazywanie części garderoby.

Wspólnie zastanawiamy się, co może mieć w szafie pan Hilary. Naprowadzamy dzieci w taki sposób, by wśród proponowanych ubrań znalazły się także: szlafrok, palto (płaszcz), okulary, spodnie i surdut. Wyjaśniamy znaczenie trudniejszych słów. Prosimy, by dzieci narysowały wewnątrz szafy Hilarego, umieszczając w niej wymienione wspólnie elementy garderoby.

Recytacja i interpretacja wiersza *Okulary* J. Tuwima

Nauczyciel w wolnym tempie recytuje *Okulary* – gestem, ruchem, mimiką i rekwizytami (lusterko) dodatkowo ilustrując treść wiersza. Dzieci słuchają i obserwują. Na koniec nauczyciel zadaje proste pytania dotyczące treści wiersza, np. *Co robi pan Hilary? Czego szuka? Gdzie szuka? Co chce odrywać? Kogo chce wzywać? Gdzie zerka? Co ma na nosie?* itp. Uczniowie, przy pomocy nauczyciela, odpowiadają na pytania nauczyciela.

Wspólne czytanie i szukanie rymów

Śledząc tekst wiersza dzieci głośno powtarzają za nauczycielem kolejne wersy. Następnie wspólnie wskazujemy wyrazy, które się rymują: Hilary-okulary-wiary, surducie-bucie, kanapie-sapie, kominie-pianinie, odrywać-wzywać, lusterka-zerka itd. Razem z dziećmi szukamy innych słów, które mogą się z nimi rymować, ale nie znalazły się w wierszu, np. okulary-stary-czary mary itp. Podobnie postępujemy w języku, który dziecko zna lepiej: mając przygotowany zestaw słów, które łatwo się rymują, prosimy dzieci, by poszukały par do zaproponowanych przez nas wyrazów.

Słuchanie piosenki, śpiewanie i rozwijanie inteligencji muzycznej

Odtwarzamy piosenkę wraz z animowanym teledyskiem do wiersza J. Tuwima. Dzieci słuchają, a po drugim odsłuchu starają się śpiewać razem z wykonawcami (http://www.youtube.com/watch?v=w_WMn3izatU).

III PRZYSWAJANIE I UTRWALANIE SŁOWNICTWA I STRUKTUR JĘZYKOWYCH

Ćwiczenie 1. Co musi zabrać w podróż pan Hilary? Spakuj jego walizkę.

Pan Hilary wyjeżdża na wakacje do Polski. Korzystając z wyciętych z gazet elementów garderoby, dzieci w parach lub małych grupach negocjują zawartość jego walizki. Najpierw ustalają, o jakiej porze roku wyjeżdża bohater *Okularów*, a następnie dobierają

mu stosowną garderobę (zdjęcia przyklejają na kartce). Na koniec dzieci prezentują wyniki wspólnej pracy i opisują zawartość walizki Hilarego.

Ćwiczenie 2. Jaka to literka? Ułóż wyrazy w kolejności alfabetycznej.

Wspólnie z dziećmi układamy nazwy ubrań w kolejności alfabetycznej (bluzka, koszula itd.). Zastanawiamy się także, czy znamy inne słowa, które nazywają ubrania i zaczynają się na inne litery alfabetu.

Gdy lista przedmiotów będzie zamknięta, proponujemy dzieciom zabawę. Dzielimy klasę na dwa zespoły. Nauczyciel wymienia literę alfabetu, a dzieci podają nazwę garderoby, która rozpoczyna się od wymienionej przez nauczyciela litery.

Ćwiczenie 3. Co oni mają na sobie? Przygotuj strój dla chłopca i dziewczynki.

Dzieci pracują w małych grupach. Otrzymują od nauczyciela zestaw do zabawy w Laleczki (z serii *Gry i zabawy Smoka Obiboka* lub inny dostępny zestaw). Korzystając z elementów zestawu ubierają chłopca i dziewczynkę, wspólnie ustalając elementy ich stroju.

Ćwiczenie 4. Jak wygląda pan Hilary? Narysuj jego portret.

Uczniowie indywidualnie przygotowują portret pana Hilarego. Wszystkie prace chwalimy i gromadzimy w kąciku plastycznym w klasie lub prosimy, by dzieci zabrały je ze sobą do domu i pokazały rodzicom i rodzeństwu.

Ćwiczenie 5. Kto to jest? Posłuchaj i zgadnij.

Bawimy się w zgadywanie, o kim mowa. Najpierw nauczyciel wymienia części garderoby, które ma na sobie jedno z dzieci, nie podając jednak imienia dziecka, o którym mówi (np. ma na sobie spodnie, bluzkę i okulary). Pozostali uczniowie zgadują, o kogo chodzi. Gdy zadanie jest dobrze przećwiczone, a dzieci są gotowe do samodzielnego nazywania ubrań, nauczyciel zamienia się z nimi rolą.

IV TRANSFER

Nazywanie kolorów i określanie wielkości ubrań

Patrząc na swoje ubranie nauczyciel wskazuje i nazywa kolory, starając się, by pojawił się rodzaj żeński, męski i nijaki wymienianych przymiotników. W podobny sposób opisujemy ubrania dzieci. Na koniec wspólnie liczymy, ile dzieci ma np. brązowy sweter albo niebieskie spodnie itd. Dodajemy także informacje dotyczące rozmiaru, np. duży, mały, długi, krótki, w sam raz.

Opisywanie strojów karnawałowych

Wspólnie z dziećmi przygotowujemy listę najciekawszych kostiumów na bal karnawałowy. Spośród nich wybieramy jeden, nazywamy i omawiamy wszystkie szczegóły stroju (kolor, wielkość itp.):

Pisanie zaproszenia na bal przebierańców

Redagujemy treść zaproszenia: wspólnie ustalamy, co powinno się w nim znaleźć (kto, gdzie, kiedy, jaki strój), następnie proponujemy miejsce balu, organizatora i termin. Nauczyciel przygotowuje na tablicy graficzny wzór zaproszenia i przy pomocy dzieci uzupełnia jego treść, np.:

ZAPROSZENIE NA BAL KARNAWAŁOWY

Kto: Klasa I

Gdzie: w szkole

Kiedy: w sobotę o 10:00

Strój: karnawałowy, najlepiej bajkowy

Uczniowie kopiują treść zaproszenia z tablicy. Następnie samodzielnie przygotowują zaproszenie na przyjęcie urodzinowe pana Hilarego.

EWALUACJA

Chwalimy i nagradzamy dzieci za aktywny udział w lekcji, doceniając nawet najmniejsze osiągnięcia, jakimi mogą się one poszczycić. Wspólnie dyskutujemy o tym, co podobało się uczniom najbardziej, co ich zaniekaowało, co już wiedzieli, a czego nowego się nauczyli. Analizujemy razem z dziećmi, co było dla nich łatwe, nad czym muszą jeszcze popracować i jakie są ich ulubione sposoby uczenia się polskiego (opisywanie ilustracji, recytowanie, szukanie rymów, śpiewanie, pisanie zaproszenia czy inne).

Miniprojekt

Prosimy dzieci, by w domu wspólnie z rodzicami i rodzeństwem przygotowały projekt stroju na bal przebierańców. Aby zrealizować projekt muszą poszukać w czasopiśmie lub ulotkach reklamowych zdjęć ubrań i dodatków do ubrań, a następnie wyciąć je i przykleić na kartce. Mogą także uzupełnić projekt dorysowując dodatkowe elementy stroju. Na następnej lekcji dzieci zaprezentują projekt kolegom i przedstawią postać, dla której wymyśliły kostium.

Temat: Uwielbiam warzywa i owoce!

Poziom: **A1** (dzieci w wieku 7-9 lat)

CELE

Uczeń potrafi:	Uczeń wie:
<ul style="list-style-type: none">• prosić o coś i dziękować za coś,• rozpoznawać i nazywać wybrane warzywa i owoce, także na podstawie ich kształtu i smaku,• uczestniczyć we wspólnej recytacji wiersza i odgrywać własną rolę,• wyrazić co lubi, a czego nie lubi,• zapytać innych o ich upodobania	<ul style="list-style-type: none">• że różne kraje mają różne tradycje kulinarne i potrafi wskazać te kraje na mapie świata,• jakie są typowe polskie potrawy, a jakie dania są charakterystyczne dla kraju, w którym mieszka,• gdzie rosną wybrane warzywa i owoce,• w jaki sposób należy grzecznie

<p>smakowe,</p> <ul style="list-style-type: none"> • śpiewać piosenkę tematyczną, • kojarzyć potrawę z krajem, dla którego jest ona charakterystyczna, • stosować proste strategie ułatwiające uczenie się. 	<p>zapropnować komuś coś do jedzenia i picia,</p> <ul style="list-style-type: none"> • jak należy zachowywać się przy stole, • jak przygotować sałatkę owocową, • jak rozpocząć i zakończyć rozmowę ze sprzedawcą.
--	---

Materiały dydaktyczne:

- kosz z warzywami (ziemniaki, buraki, marchewka, fasola, kapusta, pietruszka, seler, groch, sałata) i owocami (banan, jabłko, gruszka, pomarańcza, cytryna i inne typowe dla kraju, w którym dzieci mieszkają),
- karty do gry memo z warzywami i owocami (przygotowane przez nauczyciela lub inne dostępne na rynku),
- wiersz J. Tuwima *Warzywa*,
- piosenka dydaktyczna *Tańczy banan, jabłko, gruszka*,
- *Europejskie portfolio językowe dla dzieci od 6 do 10 lat – Moja biografia językowa*,
- blok rysunkowy, kredki, nożyczki, agraiki,
- plastikowe naczynia i sztucce do przygotowania sałatki; serwetki,
- mapa świata.

Czas trwania: ok. 60 min.

PRZEBIEG LEKCJI

I PRZYGOTOWANIE DO LEKCJI (ogniskowanie uwagi dzieci, antycypacja treści lekcji)

Nazywanie i określanie upodobań

Wspólnie z dziećmi zaglądamy do kosza z warzywami i owocami. Nazywamy je i wskazujemy. Pytamy dzieci, czy lubią warzywa i owoce, które z nich lubią najbardziej, które jedzą rzadko, a których nie lubią lub w ogóle nie znają. Możemy także określić kolor (pomarańczowy, zielony, żółty itd.) i kształt produktów (długa, cienka, okrągła itp.)

Poznanwanie języka za pośrednictwem zmysłu dotyku i węchu

Dzieci podchodzą najpierw do przykrytego serwetką kosza z warzywami i owocami i starają się odgadnąć nazwę warzywa lub owocu tylko po kształcie (nie widzą zawartości koszyka i sięgają ręką pod serwetkę). W następnej kolejności – mając przewiązane szalikiem oczy – ponownie zgadują nazwy produktów, ale tym razem na podstawie zapachu. Do tego ćwiczenia wybieramy warzywa i owoce, którą mają wyraźny aromat (pomarańcza, mandarynki, jabłka, gruszki, buraki czerwone, seler i in.). Należy zadbać, by każde dziecko miało szansę przynajmniej raz odgadnąć nazwę warzywa lub owocu, nie widząc go.

II ODKRYWANIE I PREZENTACJA

Recytacja wiersza *Warzywa z elementami inscenizacji*

Nauczyciel wciela się w rolę osoby mówiącej w wierszu. Korzystając z warzyw, które znajdują się w klasie i zostały wykorzystane we wcześniejszych ćwiczeniach, dodatkowo demonstruje treść wiersza, np.

Położyła kucharka na stole (nauczyciel wyklada na szkolną ławkę warzywa):

kartofle,

buraki,

marchewkę...

itd.

Och! Zaczęły się kłótnie [demonstracja z wykorzystaniem warzyw],

kłóćą się okrutnie:

kto z nich większy [nauczyciel pokazuje największe warzywo na stole],

a kto mniejszy [nauczyciel pokazuje najmniejsze warzywo]...

itd.

Plastyczne przedstawienie warzyw oraz recytacja wiersza połączona z ruchem

Dzieci w parach lub małych grupach przygotowują rysunki warzyw, noża, garnka i kucharki, które pojawiły w wierszu J. Tuwima (format A4). Kolorują je i wycinają. Każde dziecko wybiera sobie jednego spośród 11. bohaterów wiersza i jego rysunek przypina z pomocą nauczyciela do swojego sweterka. Jeśli klasa jest liczna, można przeprowadzić losowanie: dzieci, które wylosują karteczkę z nazwą bohatera jako pierwsze uczestniczą w recytacji, uczniowie, którzy wyciągnęli puste karteczki będą recytować wiersz w następnej kolejności.

Nauczyciel rozpoczyna recytację. Dziecko, które ma przypięty rysunek np. marchewki i słyszy to słowo wypowiediane przez nauczyciela, podskakuje do góry. W ten sposób reagują wszystkie dzieci, słysząc słowa, które są zilustrowane na rysunkach, a zostały im przypisane.

Słuchanie piosenki, taniec i śpiew

Wspólnie z dziećmi słuchamy piosenki tematycznej *Tańczy banan, jabłko, gruszka*. Po drugim odsłuchu uczniowie starają się powtarzać tekst piosenki za wykonawcami, śpiewać i tańczyć razem z nimi.

Tekst piosenki (A. Rabiej, 2009):

Tańczy banan, jabłko, gruszka

Tańczy coli cała puszka.

Tańczą gruszki, pomarańcze,

Kurczak mówi: „Ja nie tańczę!”

Na to ryba do cytryny – „Może razem zatańczymy?”

Gdzie sałata? Tańczy sama,

Bo to jest prawdziwa dama!

III PRYZYWAJANIE I UTRWALANIE SŁOWNICTWA I STRUKTUR JĘZYKOWYCH

Ćwiczenie 1. Co to jest? Zagraj w memo.

Proponujemy dzieciom grę memo, której celem jest utrwalenie nazw warzyw i owoców oraz wprowadzenie form liczby mnogiej tych produktów (jabłko-jabłka, banan-banany itd.). Możemy samodzielnie przygotować takie karty, wyciąć zdjęcia dostępne w Internecie lub skorzystać z gotowych dostępnych na rynku tego typu gier. Jeśli jest taka potrzeba wyjaśniamy dzieciom, na czym polega gra w memo: należy wylosować kartę, do której w następnej kolejce szukamy pary; wylosowawszy inną kartę odkładamy ją na miejsce. Osoba, która zbierze najwięcej par wygrywa.

Ćwiczenie 2. Ile to kosztuje? Zrób zakupy na targu.

Uczniowie improwizują zakupy na targu: witają się ze sprzedawcą, pytają o cenę, kupują, dziękują i żegnają się. Mogą pracować w parach lub małych grupach, korzystając z kart do gry w memo. Przygotowując się do zabawy „w sklep“, powtarzamy liczebniki po polsku (1-20) i podstawowe wartości polskich pieniędzy (1 zł, 2 zł, itd.). Jeżeli mamy taką możliwość, staramy się odtworzyć scenerię targu.

Ćwiczenie 3. Co lubisz jeść? Sonda klasowa.

Zapraszamy dzieci do uczestnictwa w sondażu klasowym. Rysujemy na tablicy tabelę. W jej kolumnach u góry zamieszczamy mini rysunki wybranych owoców i warzyw, których nazwy pojawiły się dotąd na lekcji. Ostatnią kolumnę zostawiamy pustą na uzupełnienie dowolnego rysunku. W pierwszej kolumnie zapisujemy imiona dzieci (w kolejnych wierszach). Uczniowie także przygotowują na swoich kartkach table, na wzór tej, którą widzą na tablicy. Rozmawiając z kolegami i koleżankami w klasie zaznaczają w tabeli kto, jakie warzywa i owoce lubi. Na koniec wspólnie podsumowujemy, co najbardziej lubią dzieci a czego nie lubią i jakie warzywa albo owoce były najbardziej lub najmniej popularne.

Przykład rozmowy między dziećmi:

Co lubisz jeść? Lubisz marchewkę? Nie? A co lubisz? Ja lubię... A ty co lubisz? Ja...

Przykład klasowej ankiety:

Imię						?
Dawid						
Amelka						
Karol						
Pola						

IV TRANSFER

Przygotowujemy sałatkę owocową

Wspólnie decydujemy, które owoce wykorzystamy do sałatki. Następnie ustalamy, co musimy po kolei zrobić, żeby sałatkę przygotować: umyć owoce, obrać je, pokroić, wsypać do miski, wymieszać itp. Słownictwo opisujące te czynności jest trudne dla dzieci na początkowym etapie nauki języka polskiego, dlatego bardzo ważna jest tutaj rola nauczyciela, który dodatkowo demonstruje te czynności i podaje polskojęzyczne odpowiedniki wyrażień, jakie padają z ust dzieci w języku, który znają one lepiej.

Przygotowujemy sałatkę wspólnie lub w małych grupach, jeśli klasa jest liczna. Na koniec dzielimy klasę na gospodarzy i gości. Ustalamy, jak powinni się zachowywać przyjmujący i odwiedzający, co powinni mówić. Następnie dzieci wcielają się role gospodarzy i gości i częstują się wzajemnie, przygotowaną wcześniej sałatką.

Pracujemy z portfolio językowym

Razem z dziećmi zastanawiamy się, co jeszcze potrafią przygotować w kuchni – jakie inne dania, napoje albo desery. Tworzymy listę najsmaczniejszych potraw, które można zjeść w kraju, w którym dzieci mieszkają. Zastanawiamy się, czy te potrawy są rodzime, czy też pochodzą z innych krajów. Staramy się wymienić te kraje i wskazać je na mapie świata. Podobną listę tworzymy dla kuchni polskiej, odwołując się do doświadczenia uczniów.

Pracując z *Moją biografią językową* (s. 19), przygotowujemy niewielkie rysunki dań, które są charakterystyczne dla różnych krajów, podpisujemy je i uzupełniamy nazwą kraju, z jakiego pochodzą, np. pizza – Włochy.

V EWALUACJA

Chwalimy i nagradzamy dzieci za aktywny udział w lekcji, doceniając nawet najmniejsze osiągnięcia, jakimi mogą się one poszczycić. Wspólnie dyskutujemy o tym, co podobało się uczniom najbardziej, co ich zaniekało, co już wiedzieli, a czego nowego się nauczyli. Analizujemy razem z dziećmi, co było dla nich łatwe, nad czym muszą jeszcze popracować i jakie są ich ulubione sposoby uczenia się polskiego.

Miniprojekt

Prosimy dzieci, by – korzystając domowych zbiorów, książek lub Internetu – wyszukały ciekawy przepis na smaczny posiłek (śniadanie, obiad, powieczorek lub kolację) i razem z rodziną przygotowały go, dokumentując kolejne czynności i etapy prac nad potrawą (zdjęcia, komentarze, opakowania wykorzystanych produktów, rysunki itp.).

Temat: Cicha noc, święta noc...

Poziom: A2 (dzieci w wieku 7-9 lat)

CELE

Uczeń potrafi:	Uczeń wie:
<ul style="list-style-type: none">nazywać przedmioty, czynności	<ul style="list-style-type: none">jakie polskie tradycje wiążą się ze

<p>i osoby związane z tradycjami Bożego Narodzenia w Polsce i w kraju, w którym mieszka,</p> <ul style="list-style-type: none"> • złożyć życzenia świąteczne i podziękować za takie życzenia, • zrozumieć i zrekonstruować następstwo zdarzeń, • napisać proste życzenia świąteczne, • śpiewać kolędy i piosenki świąteczne, • w prosty sposób opisywać rysunki związane z Bożym Narodzeniem. 	<p>Świątami Bożego Narodzenia i potrafi je porównać z tradycjami, typowymi dla kraju, w którym mieszka,</p> <ul style="list-style-type: none"> • kiedy przypada Boże Narodzenie i potrafi wskazać te daty w kalendarzu, • dlaczego obchodzimy Święta Bożego Narodzenia.
--	---

Materiały dydaktyczne:

- kartki świąteczne ilustrujące Boże Narodzenie w Polsce i w kraju, w którym mieszkają dzieci,
- dekoracje świąteczne,
- choinka; szopka; opłatek,
- kalendarz kartkowy,
- teledysk i piosenka *Choinko piękna jak las* (<http://www.youtube.com/watch?v=6ZDR1jbKY6k&feature=related>),
- teledysk i piosenka *Świeć, gwiazdeczko świeć* Arki Noego (http://www.youtube.com/watch?v=UM9P_rGA5qQ&feature=related),
- nagranie polskich kolęd, np. *Cicha noc, święta noc*,
- tekst dydaktyczny na temat tradycji Wigilii Bożego Narodzenia,
- obrazki tematyczne do kolorowania (<http://miastodzieci.pl/kolorowanki/67:kolorowanki-i-malowaneki-boze-narodzenie-obrazki-religijne/504:gwiazda-betlejemska>),
- kolorowe kredki.

Czas trwania: ok. 90 min.

PRZEBIEG LEKCJI

I PRZYGOTOWANIE DO LEKCJI (ogniskowanie uwagi dzieci, przewidywanie treści lekcji i kształtowanie nastawień uczniów)

Oglądanie teledysku i odnajdywanie kluczowych słów

Dzieci oglądają teledysk do piosenki *Świeć, gwiazdeczko świeć*, ale z wyłączonym głosem. Patrząc na obraz i przedstawioną w nim historię przedstawiają swoje skojarzenia – w języku polskim lub w języku, który znają lepiej. Nauczyciel monitoruje wypowiedzi uczniów i – jeśli jest taka potrzeba – naprowadza ich na tematykę zajęć. Słowa kluczowe: Wigilia, Boże Narodzenie, Święta, kolędnicy, Trzej Królowie, Gwiazda Betlejemaska, Święta Rodzina, szopa, aniołowie.

W następnej kolejności odtwarzamy także wersję audio. Dzieci starają się odnaleźć w słuchanym tekście piosenki te słowa, które pojawiły się wcześniej wśród luźnych skojarzeń z obrazem. Piosenka jest dość długa, trwa bowiem ponad 4 minuty, ale jeśli dzieci będą miały chęć, można ją odtworzyć po raz trzeci, zachęcając uczniów do wspólnego śpiewu.

II ODKRYWANIE I PREZENTACJA

Kartka z kalendarza – odkrywanie znaczenia daty 24 grudnia

Razem z dziećmi przeglądamy kalendarz i szukamy w nim ważnych dat – dla dzieci (prywatnie), dla tradycji kraju, w którym mieszkają, dla polskich tradycji, które dzieci mogą znać. Stopniowo naprowadzamy uczniów na datę 24 grudnia – dzień, w którym przypada Wigilia Bożego Narodzenia.

Analiza pocztówek i przywoływanie świątecznych tradycji

Zapraszamy dzieci, by usiadły w kole, w którego środku mieści się stos kartek świątecznych, związanych z polskimi tradycjami. Zastanawiamy się wspólnie, co na tych pocztówkach kojarzy się z wigilią, a co ogólnie ze świętami. Przywołujemy słownictwo,

które będzie potrzebne do pracy z opisem na następnym etapie lekcji: – opłatek (dzielenie się opłatkiem), życzenia, specjalna kolacja, niespodziewany gość, świece, potrawy wigilijne (pierogi, barszcz czerwony, zupa grzybowa, karp, kutia), kolędy, pasterka itp. Jeśli jest to możliwe, jak najczęściej odwołujemy się do wiedzy i doświadczeń dzieci.

Do pocztówek, które uczniowie mają przed sobą, dodajemy te, które w szacie graficznej odwołują się do tradycji świątecznych, charakterystycznych dla kraju, w którym dzieci mieszkają. Podobnie jak poprzednio nazywamy czynności, przedmioty i osoby, które tworzą tradycję świąteczną kraju.

Składanie życzeń świątecznych – klasowy opłatek

Nauczyciel rozdaje dzieciom opłatki i uczy dzieci, w jaki sposób można składać życzenia po polsku, zwracając uwagę na to, czy rozmawiamy z osobą dorosłą, czy z kolegą z klasy. Pokazujemy, że wraz z życzeniami, dzielimy się także opłatkiem.

Przykładowe życzenia (sytuacja oficjalna i nieoficjalna):

Dziecko: *Życzę pani dużo zdrowia i uśmiechu.*

Pani: *Dziękuję bardzo!*

Dziecko: *Życzę ci miłych kolegów i dobrych ocen w szkole.*

Dziecko: *Dziękuję. Ja to tobie też!*

Słuchanie opisu polskich tradycji świątecznych

Nauczyciel w wolnym tempie opowiada o tradycjach Bożego Narodzenia w Polsce. Zadaniem uczniów jest aktywne słuchanie i wybieranie spośród pocztówek tych, które ilustrują kolejne czynności, towarzyszące kolacji wigilijnej: dzielenie się opłatkiem i składanie życzeń, wspólna kolacja, śpiewanie kolęd, rozpakowywanie prezentów, pasterka.

Przykładowy opis (A. Rabiej 2009):

Wigilia to specjalny dzień przed Bożym Narodzeniem, który świętujemy 24 grudnia. W tym dniu cała rodzina spotyka się na uroczystej kolacji...

Najpierw wszyscy dzielą się opłatkiem i składają sobie życzenia.

Potem siadają do stołu. Przy stole jest zawsze jedno wolne miejsce dla niespodziewanego gościa – osoby, która jest samotna i nie ma z kim spędzić świąt. Na stole jest świeca i różne potrawy – na przykład pierogi, barszcz czerwony, zupa grzybowa, karp czy słodka kutia. Zgodnie z tradycją potraw powinno być 12.

Po kolacji cała rodzina śpiewa kolędy – specjalne piosenki na Boże Narodzenie.

Na koniec wszyscy oglądają prezenty, które zostawił im Święty Mikołaj albo Aniołek.

O północy idą do kościoła na pasterkę – uroczystą mszę świętą.

Gdy nauczyciel skończy opowiadać, prosi dzieci, by – patrząc na pocztówki – w prosty sposób starały się samodzielnie opisać kolejne działania i zdarzenia podczas Wigilii.

Kolorowanie obrazków, związanych Bożym Narodzeniem

Pokazujemy dzieciom obrazki tematyczne, dostępne na stronie internetowej (<http://miastodzieci.pl/kolorowanki/67:kolorowanki-i-malowanki-boze-narodzenie-obrazki-religijne/504:gwiazda-betlejemska>). Każde z dzieci samodzielnie wybiera rysunek, który chce kolorować. Gotowe prace posłużą jako element klasowej dekoracji z okazji Świąt Bożego Narodzenia.

III PRZYSWAJANIE I UTRWALANIE SŁOWNICTWA I STRUKTUR JĘZYKOWYCH

Ćwiczenie 1. Co wiesz na ten temat? Opisz obrazek.

Wracamy do obrazków, które dzieci pokolorowały. Wskazujemy na niektóre z nich i prosimy dzieci, by w prostych słowach próbowały je opisać, odpowiadając na pytania nauczyciela, np.: *Kto to jest? Co to jest? Co on robi? Jak ona wygląda?* itp.

Ćwiczenie 2. Jakie jest hasło? Rozwiąż krzyżówkę.

W parach lub małych grupach dzieci rozwiązują krzyżówkę, która gromadzi część słownictwa, jakie pojawiło się dotąd na lekcji. Poniżej znajduje się przykład krzyżówki z rozwiązaniem. W wersji dla dzieci, można zachować pierwszą literę dla każdego wyrazu, co ułatwi odpowiedź na pytania i rozwiązanie krzyżówki.

1. Są na stole wigilijnym, są bardzo smaczne i jest ich 12.
2. Jemy ją na deser podczas wigilii, jest bardzo słodka.
3. Są z kapustą i grzybami; można je lepić z babcią albo z mamą.
4. Stoi na stole i daje światło.
5. Śpiewamy je po kolacji wigilijnej i podczas świąt.
6. Przynosi prezenty.
7. Specjalna msza święta, która jest o północy.

1.	p	o	t	r	a	w	y											
		2.	k	u	t	i	a											
3.	p	i	e	r	o	g	i											
			4.	ś	w	i	e	c	a									
			5.	k	o	l	ę	d	y									
				6.	M	i	k	o	ł	a	j							
				7.	p	a	s	t	e	r	k	a						

Ćwiczenie 3. Posłuchaj piosenki i zaśpiewaj ją razem z wykonawcami.

Oglądamy teledysk do piosenki *Choinka piękna jak las*, słuchamy piosenki i uczymy się śpiewać ją razem z wykonawcami. Teledysk składa się z wielu świątecznych pocztówek, które krótko opisujemy i wspólnie ustalamy, jakie elementy dekoracyjne powinny znaleźć się na choince. Pod choinką ustawiamy szopkę i nazywamy postaci, które się w niej znajdują: Pan Jezus, Maryja, Święty Józef, Trzej Królowie, pastuszek, zwierzęta, aniołowie.

IV TRANSFER

Ubieranie klasowej choinki

Gromadzimy dekoracje świąteczne, przyniesione przez nauczyciela i dzieci. Możemy też przygotować z uczniami dodatkowe elementy podczas lekcji. Wspólnie dekorujemy choinkę i ustawiamy ją w widocznym miejscu w klasie. Możemy porozmawiać o tym, w jaki sposób dzieci dekorują choinki w domu, z rodziną, kiedy to robią itp.

Pisanie życzeń świątecznych

Przygotowujemy dla dzieci rozsypankę wyrazową, która składa się na tekst prostych życzeń świątecznych. Uczniowie pracują w parach i układają wyrazy we właściwej kolejności. Następnie kopiują cały tekst na udekorowanych kartkach i podpisują się. Wskazują także osobę, dla której przeznaczone będą życzenia.

Przykładowy tekst życzeń:

Wesołych Świąt Bożego Narodzenia

życzy Kasia

Śpiewanie kolędy *Cicha noc, święta noc*

Kolęda *Cicha noc* ma wiele wersji językowych, dlatego jest dobrym przykładem muzycznym, który dzieci powinny szybko nauczyć się rozpoznawać. Odtwarzamy nagranie polskojęzyczne i uczymy się śpiewać razem z wykonawcami pierwszą zwrotkę.

V EWALUACJA

Chwalimy i nagradzamy dzieci za aktywny udział w lekcji, doceniając nawet najmniejsze osiągnięcia, jakimi mogą się one poszczycić. Wspólnie dyskutujemy o tym, co podobało się uczniom najbardziej, co ich zaintrygowało, co już wiedzieli, a czego nowego się nauczyli. Analizujemy razem z dziećmi, co było dla nich łatwe, nad czym muszą jeszcze popracować i jakie są ich ulubione sposoby uczenia się polskiego (słuchanie piosenek i kolęd i ich śpiewanie, ćwiczenia z pocztówkami, kolorowanie obrazków,

rozwiązywanie krzyżówki, ubieranie choinki, składanie życzeń i dzielenie się opłatkiem czy inne).

Miniprojekt

Prosimy dzieci, by w domu wspólnie z rodzicami i rodzeństwem przygotowały plakat, na którym, korzystając z różnych form plastycznych i tekstowych, przedstawią podobieństwa i różnice między polskimi tradycjami świątecznymi a tradycjami charakterystycznymi dla kraju, w którym obecnie mieszkają.

9. Podręczniki i pomoce dydaktyczne do nauki języka polskiego jako drugiego dla dzieci (wybór)

- L. Madelska** (2010), *Posłuchaj, jak mówię. Podręcznik ucznia. Materiały do ćwiczenia słuchu i wymowy dla dzieci oraz dla dorosłych, uczących się języka polskiego jako obcego*, Wiedeń.
- L. Madelska** (2010), *Powiedz mi, co widzisz. Film dydaktyczny. Materiały do ćwiczenia słuchu i wymowy dla dzieci oraz dla dorosłych, uczących się języka polskiego jako obcego*, Wiedeń.
- W. Makarski** (1999), *Baw się z nami. Podręcznik do nauki języka polskiego dla dzieci polonijnych*, Lublin.
- A. Rabiej** (2009), *Lubię polski! 1. Podręcznik do nauki języka polskiego jako drugiego*, Oficyna Wydawnicza „Fogra”, Kraków.
- A. Rabiej** (2009a), *Lubię polski! 1. Zeszyt ćwiczeń*, Oficyna Wydawnicza „Fogra”, Kraków.
- A. Rabiej** (2009b), *Lubię polski! 1. Poradnik dla nauczyciela*, Oficyna Wydawnicza „Fogra”, Kraków.
- A. Rabiej** (2010), *Lubię polski! 2. Podręcznik do nauki języka polskiego jako drugiego*, Oficyna Wydawnicza „Fogra”, Kraków.
- A. Rabiej** (2010a), *Lubię polski! 2. Zeszyt ćwiczeń*, Oficyna Wydawnicza „Fogra”, Kraków.
- A. Rabiej** (2010b), *Lubię polski! 2. Poradnik dla nauczyciela*, Oficyna Wydawnicza „Fogra”, Kraków.
- A. Rabiej** (2011), *Lubię czytać po polsku! 1. Teksty i ćwiczenia do nauki języka polskiego jako drugiego*, Oficyna Wydawnicza „Fogra”, Kraków.
- A. Rabiej** (2011a), *Lubię czytać po polsku! 2. Teksty i ćwiczenia do nauki języka polskiego jako drugiego*, Oficyna Wydawnicza „Fogra”, Kraków.
- M. Szalc-Mays** (2001), *Zielona muzyka. Piosenki i obrazki do nauczania słownictwa języka polskiego (z płytą CD)*, Kraków.
- M. Szalc-Mays** (2003), *Tańce malowane: podręcznik dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym*, Kraków.
- Włącz polskę!** Zestaw materiałów edukacyjnych dla dzieci polskich uczących się za granicą, www.wlaczpolske.pl

10. BIBLIOGRAFIA

- I. Adamek** (2000), *Podstawy edukacji wczesnoszkolnej*, Kraków.
- Z. Bauman** (1994), *Dwa szkice o moralności ponowoczesnej*, Warszawa.
- J. Brzeziński** (1987), *Podstawy glottodydaktyczne nauczania języka polskiego dzieci polonijnych*, Lublin.
- E. Chromiec** (2004), *Dziecko wobec obcości kulturowej*, Gdańsk.
- E. Czykwin, D. Misiejuk** (2002), *Dwujęzyczność i dwukulturowość w perspektywie psychopedagogicznej*, Białystok.
- A. De Houwer** (1999), *Two or More Languages in Early Childhood: Some General Points and Practical Recommendations*, www.cal.org/resources/Digest/earlychild.html.
- Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie i ocenianie**, Warszawa 2003.
- Europejskie portfolio językowe dla dzieci od 6 do 10 lat**, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 2006.
- M. Hallam Swely** (2006), *Heritage language. Where we stand today?*, 'The Language Educator', April.
- J. Holderness** (1991), *Activity-based teaching: approaches to topic-centered work* [w:] *Teaching English to children. From Practice to Principle*, ed. by C. Brumfit, J. Moon, R. Tongue, Harlow: Longman.
- J. Illuk** (2002), *Jak uczyć małe dzieci języków obcych*, Kielce.
- I. Janowska** (2006), *Przygotowanie kursu językowego – programy nauczania* [w:] *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, pod red. E. Lipińskiej, A. Seretny.
- I. Janowska** (2010), *Planowanie lekcji języka obcego. Podręcznik i poradnik dla nauczycieli języków obcych*, Kraków.
- I. Janowska** (2011), *Podejście zadaniowe do nauczania i uczenia się języków obcych. Na przykładzie języka polskiego jako obcego*, Kraków.
- A. Kaczmarek** (2005), *Integracja przedmiotowa na lekcjach języka obcego w szkole podstawowej* [w:] *Integracja w nauczaniu języków obcych*, pod red. J. Zawodniak, K. Trychom-Cieślak, Zielona Góra.
- H. Komorowska** (1999), *O programach prawie wszystko*, Warszawa.

- H. Komorowska** (1999), *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa.
- J. Kowalikowa** (1989), *Założenia metodologiczne nauczania języka polskiego w środowiskach polonijnych [w:] Problemy nauczania języka polskiego w środowiskach polonijnych. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, Zespół Ekspertów ds. Nauczania Języka Polskiego jako Obcego przy Ministrze Edukacji Narodowej, Zespół koordynacyjny programu Badań Resortowych III-49 w dniach 28-29 czerwca 1989 r. w Warszawie, pod red. H. Rybickiej-Nowackiej i J. Porayskiego-Pomsty, MEN, Warszawa.*
- L. Madelska** (2010), *Bliźniacze słowa. Test przesiewowy do badania dojrzałości szkolnej w zakresie percepcji i wymowy dzieci wielojęzycznych*, Polonijne Centrum Nauczycielskie, Lublin.
- W. Miodunka** (1990), *Moc języka i jej znaczenie w kontaktach językowych i kulturowych [w:] Język polski w świecie*, pod red. W. Miodunki, Warszawa-Kraków.
- W. Miodunka** (1992), *Program gramatyczno-syntaktyczny w nauczaniu języka polskiego jako obcego [w:] Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny*, pod red. W. Miodunki, Kraków.
- W. Miodunka** (2010), *Polszczyzna jako język drugi. Definicja języka drugiego [w:] Silva Rerum Philologicarum. Studia ofiarowane Profesor Marii Strycharskiej-Brzezynie z okazji Jej jubileuszu*, pod red. J. S. Gruchały i H. Kurek, Kraków 2010, s. 233-246.
- J. Nikitorowicz** (2005), *Kreowanie tożsamości dziecka*, Gdańsk.
- Od mediów przekazu do mediów uczestniczenia. Transmisja i nauczanie języków mniejszościowych**, red. R. Dębski, Kraków 2008.
- M. Olpińska** (2004), *Wychowanie dwujęzyczne*, Warszawa.
- M. Pamuła** (2003), *Metodyka nauczania języków obcych w kształceniu zintegrowanym*, Warszawa.
- M. Pamuła, A. Bajorek, I. Bartosz-Przybyło, D. Sikora-Banasik** (2006), *Europejskie portfolio językowe dla dzieci od 6 do 10 lat. Europejki na zajęciach języków. Poradnik dla nauczycieli i rodziców*, Warszawa.
- M. Pamuła, D. Sikora-Banasik** (2008), *Inteligencje wielorakie na zajęciach języka angielskiego, czyli jak skutecznie i ciekawie uczyć dzieci w młodszym wieku szkolnym*, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa.
- Podstawa programowa dla uczniów polskich uczących się za granicą**, MEN, Warszawa 2010.

- Podstawa programowa wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego**, MEN, z dn. 23. grudnia 2008 r. (Dz. U. Nr 4 w dn. 15. stycznia 2009 r.).
- Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1-C2**, pod red. I. Janowskiej, E. Lipińskiej, A. Rabiej, A. Seretny, P. Turka, Kraków 2011.
- Psychologiczne aspekty dwujęzyczności**, pod red. I. Kurcz, Gdańsk 2007.
- A. Rabiej** (2007), *Specyfika nauczania języków obcych dzieci na przykładzie języka polskiego jako obcego*, praca doktorska, Kraków.
- R. Shaffer** (2005), *Psychologia dziecka*, Warszawa.
- T. Siek-Piskozub** (2001), *Uczyć się bawiąc. Strategia ludyczna na lekcji języka obcego*, Warszawa.
- D. Sikora-Banasik** (2005), *Wspierające rozwój ucznia – kontrola i ocenianie we wczesnoszkolnym nauczaniu języków obcych*, „Języki Obce w Szkole”, nr 6, s. 56-59.
- J.J. Smolicz, M.J. Secombe** (1990), *Zostać Australijczykiem? Polski dom, australijska szkoła*, Warszawa.
- C.E. Snow** (2005), *Dwujęzyczność i przyswajanie języka drugiego* [w:] *Psycholingwistyka*, pod red. J. Berko Gleason, N. Bernstein Ratner, Gdańsk.
- M. Szpotowicz** (2005), *Ocenianie kształtujące w nauczaniu dzieci w klasach I-III* [w:] „Języki Obce w Szkole”, nr 5, s. 60-65.
- M. Szpotowicz, M. Szulc-Kurpaska** (2009), *Teaching English to Young Learners*, Warszawa.
- Wczesnoszkolne nauczanie języków obcych. Zarys teorii i praktyki**, pod red. D. Sikory-Banasik, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 2009.
- Wierzbicka A.** (1990), *Podwójne życie człowieka dwujęzycznego* [w:] *Język polski w świecie*, pod red. W. Miodunki, Warszawa-Kraków.
- R. Więckowski** (1993), *Pedagogika wczesnoszkolna*, Warszawa.
- J. Wróbel** (1983), *Swoistość nauczania dzieci języka polskiego jako obcego* [w:] *Język i kultura polska w oświacie polonijnej*, pod red. A. Kopruckowniaka, T. Skubalanki, Lublin.
- Zawadzka E.** (2004), *Nauczyciele języków obcych w dobie przemian*, Kraków.